

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Integrace výtvarné výchovy do přírodovědných předmětů na 1. stupni ZŠ

Diplomová práce

Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: 7503T047 – Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Autor práce: **Miluše Nedvědová**
Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Miluše Nedvědová**
Osobní číslo: **P14000511**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Integrace výtvarné výchovy do přírodovědných předmětů
na 1. stupni ZŠ**
Zadávací katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

- 1, Rešerše odborné literatury.
- 2, Vypracování metodických listů pro hodiny prvouky a přírodovědy napříč ročníky 1. stupně ZŠ.
- 3, Pilotní realizace navržených aktivit.
- 4, Evaluace a reflexe realizace pomocí zúčastněného pozorování, ankety pro žáky, popř. realizující pedagogy.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

RAKOUŠOVÁ, Alena. Integrace obsahu vyučování: [integrované slovní úlohy napříč předměty]. Praha: Grada, 2008, 158 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2529-1.

READ, Herbert Edward. Výchova uměním. Praha: Odeon, 1967, 421 s.

THOROVÁ, Kateřina. Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt. Praha: Portál, 2015, 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6.

PODROUŽEK, Ladislav. Integrovaná výuka na základní škole v teorii a praxi. Plzeň: Fraus, 2002, 96 s. Moderní pedagogika v teorii a praxi. ISBN 80-7238-157-1.

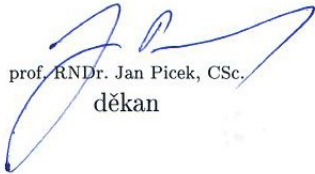
Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **1. května 2019**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 15. prosince 2017

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS STAG se shodují.

18. 6. 2019

Miluše Nedvěďová

Poděkování

Děkuji Mgr. Zuzaně Pechové, Ph. D. za její vstřícnost, cenné rady a odborné vedení práce. Poděkování patří též celému kolektivu Základní školy v Košťálově, za vstřícnost při realizaci praktické části této práce. A v neposlední řadě poděkování patří i mé vlastní rodině za její trpělivost při mém studiu.

Anotace

Diplomová práce se zabývá implementací výtvarné výchovy do přírodovědných předmětů na 1. stupni základní školy. V teoretické části jsou uvedeny názory některých pedagogických osobností na vzdělávání v mladším školním věku, současný pohled z hlediska rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Zmiňuji zde vývoj kognitivních procesů u dětí mladšího školního věku. Praktická část metodicky zpracovává činnosti, které zprostředkují dětem prožitky jak z oblasti výtvarné výchovy, tak z oblasti přírodovědných předmětů. Ověřuje, zda tyto aktivity lze úspěšně propojit, a tím získat trvalejší vědomosti z přírodovědných oblastí.

Součástí práce je i vyhodnocení metodických listů a jejich fotodokumentace.

Abstract

The diploma thesis deals with the implementation of art education in natural science subjects at the first grade of elementary school. In the theoretical part there are some opinions of some pedagogical personalities on education in the younger school age, the current view from the point of view of the framework educational program for basic education. I mention here the development of cognitive processes in children of younger school age. The practical part methodically deals with activities that provide children with experiences both in the field of art education and in the field of natural sciences. Verifies whether these activities can be successfully linked to gain a more sustained knowledge from natural sciences.

Part of the work is also evaluation of methodological sheets and their photodocumentation

Klíčová slova

Základní škola, vzdělávání dětí mladšího školního věku, integrace, zážitková pedagogika, výtvarná výchova, prvouka a přírodověda.

Key words

Primary school, education of younger school age children, integration, experience pedagogy, art education, primacy and science.

Seznam použitých zkratk

atd.-a tak dále

č.-číslo

např.-například

SPU-specifické poruchy učení

RVP-Rámcový vzdělávací program

s.-strana

ZŠ-základní škola

ZV-základní vzdělávání

Obsah

ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 Cíl diplomové práce	11
1.1 Vymezení pojmů.....	13
1.2 Specifika žáků mladšího školního věku.....	15
1.3 Dětská kresba jako součást imaginativně-emočních funkcí	16
2 Výtvarná výchova v současnosti	18
2.1 Vzdělávací složka výtvarné výchovy	19
2.2 Výchovná role výtvarné výchovy.....	20
2.3 Cíle výtvarné výchovy.....	20
2.4 Osobnost učitele ve výtvarné výchově.....	20
3 Výtvarný námět.....	22
3.1 Námět a jeho motivace.....	22
3.2 Vztah námětu a techniky.....	23
4 Výtvarné techniky	24
5 Výtvarné řady.....	26
5.1 Výtvarně-projektové metody v současné výtvarné výchově.....	27
6 Tvořivost ve výtvarné výchově.....	28
7 Zážitková pedagogika	29
7.1 Cíle zážitkové pedagogiky	30
7.2 Prožitek ve vzdělávání	30
PRAKTICKÁ ČÁST.....	32
8 Charakteristika školy a žáků, kde budou metodické listy realizovány	32
9 RVP pro ZV, vybrané předměty primárního vzdělávání a klíčové kompetence pro předměty: výtvarná výchova, prvouka, přírodověda	34
10 Postup při tvorbě metodických listů.....	37
11 Pozorujeme vývoj motýla (prvouka 1. a 2. třída).....	39
11.1 Metodický list č.1 pro propojení výtvarné výchovy a prvouky pro 1.a 2. třídu:.....	41
12 Jak rostlina přijímá vodu (prvouka pro 3.třídu)	43
12.1 Metodický list č.2 pro propojení výtvarné výchovy s prvoukou pro 3.třídy	44
13 Pozorujeme včelu medonosnou (přírodověda pro 4. třídu).....	46
13.1 Metodický list č.3 na propojení výtvarné výchovy a přírodovědy ve 4.třídě.....	47
14 Proměny ročních období, proměna strom během roku, od květu po plody-celoroční pozorování (přírodověda pro 4. ročník).....	49

14.1	Metodický list č.4 pro propojení výtvarné výchova a přírodovědy pro 4. třídu	50
15	Pozorujeme život v přírodním společenstvu vod a moří (přírodověda pro 4. třídu) ...	54
15.1	Metodický list č.5 na propojení výtvarné výchovy a přírodovědy - 4.ročník	55
16	Návštěva arboreta na Hrubé Skále a pozorování různé struktury kůry kmenu (prvouka pro 3.třídu)	57
16.1	Metodický list č.6 na propojení výtvarné výchovy a prvouky pro 3.třídu.....	58
17	Užitečný proti škůdci-Mravenec lesní X Lýkožrout smrkový (přírodověda pro 4.třídu) 60	
17.1	Metodický list č.6 na propojení výtvarné výchovy a přírodovědy ve 4. třídě.....	61
18	Dotazníkové šetření učitelů a žáků	63
19	Přílohy:.....	72

ÚVOD

Hlavním cílem je vytvoření a vyzkoušení metodických listů pro propojení daných předmětů, kde žáci získané poznatky z přírodovědy budou moct ztvárnit i ve výtvarné výchově podle své fantazie. Seznámí se s novými výtvarnými technikami, materiálem. Budou rozvíjet spolupráci při činnostech, které využijí jak v hodinách přírodovědy, tak při výtvarné výchovy.

K vybrání tohoto tématu mě inspiroval můj životní koníček, kterým je myslivost a příroda. Při svých toulkách v přírodě jsem si uvědomila, jak je během celého roku příroda barevná. Barvy se mění v průběhu celého roku a tím největším umělcem je sama příroda, která nás o tyto barvy obohacuje. V dnešní době je důležité, aby se děti uměly zastavit a prohlédly si přírodu okolo sebe vlastníma očima a ne jenom prostřednictvím obrazovek televizí a počítačů.

Domnívám se, že v dnešní době se v základním vzdělávání, v oblasti rozvíjení poznávání, upřednostňuje sdělování hotových poznatků. Děti často tráví svůj volný čas doma, a i vesnické děti tomu dají přednost před pobytem v přírodě. Dítě by mělo přímý kontakt s okolním světem, ke kterému využívá všechny své smysly, aby si vytvořilo pozitivní citový vztah ke svému okolí. Aby se úcta, obdiv a touha poznávat přírodu pro ně stala životní potřebou i do budoucna.

Práce je rozdělena na teoretickou část, kde je popsáno dnešní pojetí výtvarné výchovy, prvouky, přírodovědy na 1.stupni ZŠ. Také v této části popisují zážitkovou pedagogiku, prožitek a některé specifika žáků mladšího věku.

V druhé části (praktické) jsou navrženy metodické listy, které slouží k propojení přírodovědných předmětů s výtvarnou výchovou s využitím méně tradičních technik.

Vše je v závěru zdokumentováno fotografiemi prací.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Cíl diplomové práce

Cílem této práce je propojit výtvarnou výchovu s přírodovědnými předměty na 1. stupni základní školy, a to konkrétně v 1.-3. třídě v hodinách prvouky a ve 4.-5. třídě v přírodovědě, kde bude realizována praktická část práce. Žáci poznají nový výtvarný materiál, pomůcky a techniky. Budou pozorovat specifika ročních období a metodicky sbírat přírodniny, které následně uplatní ve výtvarném projevu. Během práce získají důvěru ve vlastní vyjadřovací schopnosti, budou schopni analyzovat tvar, vlastnosti povrchů, objevování detailů. Tato část bude vyzkoušena s žáky Základní školy v Košťálově.

Vyučující vyzdvihne přínos takových aktivit pro rozvoj osobnosti dítěte.

Záměrem mé práce je vytvořit metodické listy, kde budou propojeny přírodovědné předměty s výtvarnou výchovou. Prověřím jejich funkčnost sama nebo s pomocí kolegů v jednotlivých ročnících. Vyučovací hodiny by pro všechny zúčastněné měly být zábavné i zajímavé.

Na realizaci svého cíle budu muset jednotlivé metodické listy propojit v daných hodinách.

V každém ročníku budou realizaci věnovány dvě až tři vyučovací hodiny (cca 90-135 minut) na každý metodický list. Celoroční pozorování pak bude realizováno vždy dvě vyučovací hodiny v měsíci. Bude zařazeno do 5. třídy.

Závěrečnou evaluaci provedu jak s žáky, tak s učiteli formou dotazníku.

Použité metody

Na naší základní škole provedu zhodnocení pomocí jednoduchého dotazníku jak pro žáky, tak učitele, abych získala představu o využitelnosti metodických listů v praxi.

Jako vyučovací formu volím aktivní vyučování ve školní praxi. Každý tak projeví úroveň vlastní iniciativy a samostatnosti (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 22).

Praktickou část tvoří metodické listy a v nich podrobný popis průběhu jednotlivých vyučovacích hodin s propojením přírodovědných předmětů a výtvarné výchovy.

1.1 Vymezení pojmů

Integrace může být chápána jako scelení, ucelení, úplnost. Vznikají tak další slovní spojení jako integrovaná škola-propojení různých stupňů a typů školního vzdělání v jednu organizační jednotku (Průcha 1995 s.87), integrované vzdělávání, zapojení hendikepovaných žáků nebo žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do vzdělávacích programů běžných škol (Průcha 1995 s.97) a integrovaná výuka-spojení učiva jednotlivých předmětů nebo učebních oblastí v jeden komplexní celek.

Integrace je vnější, vnitřní nebo se jedná o propojení. Primární vzdělávání v českém školství je nejvhodnější pro realizaci integrací. Jedna z komplikací, na kterou upozorňuje Podroužek je však mnohdy nepřipravenost vyučujících na integrovanou výuku.

„Integrace je vzájemným pronikáním a spojováním obsahů předmětů vytvořených z reálných věd v nový funkční celek a těsnější vzdělávací obsah, přičemž tento integrovaný vzdělávací obsah sleduje cíle všech těchto předmětů.“ (Rakoušová 2008, s.15)

Základní vzdělávání je v dnešní době jedinou částí vzdělávání, které se povinně musí účastnit každé dítě ČR. Je realizováno v základní škole nebo v základní škole speciální. Cílem je vytvoření základů pro celoživotní učení.

Výchova je záměrná, cílevědomá soustava činností. Je to proces zaměřený na trvalém utváření osobnosti člověka. Na utváření jeho názorů, postojů, citů a přesvědčení.

Vzdělávání je proces, který podporuje a napomáhá učení. Teorii vzdělávání zkoumá pedagogika a didaktika, která navrhuje formy, postupy, metody a cíle ve výuce a učení.

Prožitková a intuitivní pedagogika-vychází z přesvědčení, že vlastní emoční a tělesný prožitek a zkušenost jsou jednou z nejúčinnějších cest, jak se něco naučit.

Důležitý je prožitek a zkušenost. Prožitkové učení je založeno na citovém prožívání a osobních zkušenostech. Zasahuje jak učitele, tak žáka. Navazuje na přirozené zákonitosti spontánního stylu učení dítěte. K hlavním znakům patří spontaneita, objevnost,

komunikativnost (verbální i neverbální) prostor pro aktivitu a tvořivost, konkrétní činnosti (manipulace, experimentování a hra), celostnost .

1.2 Specifika žáků mladšího školního věku

Spojení vzdělávacích oborů v rámci vzdělávací oblasti Umění a kultura je velmi vhodné již na 1.stupni ZŠ a to proto, že k tomu velmi přispívá vývoj psychiky dětí mladšího školního věku. Čím je dítě mladší, tím víc inklinuje k synkretickému sebevyjádření.

Kognitivní vývoj-přechod od názorně intuitivního myšlení do stádia konkrétních logických operací. U žáků je ještě omezená schopnost soustředění. Žáci začínají chápat změnu a stálost objektu.

Představivost-Vágnerová (2004) ve svém díle rozlišuje představy vzpomínkové, paměťové (jedná se o přesnou reprodukci dříve vnímané skutečnosti) a fantazijní (jsou to nereálné obrazy, které člověk v dané podobě nikdy nevnímal). Představy se tak objevují mimovolně. Náhle vzniknou a zmizí. Vznikají bez našeho chtění, mohou mít i vtíravý charakter, člověk si je snaží úmyslně navodit.

Představy jsou názorné, silně citově zabarvené. U mladších žáků se skládají z neucelených obrazů. K ucelení dochází kolem 11. roku. Někteří žáci mají hodně silné živé představy. Jedná se však jen o přechodné a koncem středního školního věku vytrácející se představy. Tyto představy jsou nazývány eidentickými představami.

Kuric (2000) uvádí, že u většiny dětí rozvojem abstraktivního myšlení živá představivost oslabuje, protože nastává přechod od mechanického vnímání k rozvoji samostatně a aktivně řešit dané úlohy.

Fantazie-jinak též obrazotvornost je takový psychický proces, ve kterém se vytváří relativně nové představy. Základem pro toto jsou zkušenosti, vjemy a paměťové představy.

Čáp a Mareš (2001) popisují hned několik druhů fantazií:

1. Tvůrčí fantazie, kdy se vytváří nové představy, zejména společensky hodnotné (v umělecké tvorbě, v technických vynálezech, ...).

2. Rekonstrukční fantazie, která vytváří představy na základě slovního popisu nebo schematického znázornění.

3. Záměrná fantazie, ta se řídí vědomým záměrem, cílem (představa stroje podle výkresu).

4. Bezděčná fantazie, která nemá v daném okamžiku záměrné usměrnění. Představy se vybavují samy. Někdy se přímo člověku vnucují proti jeho vůli. Výrazně tato fantazie probíhá při snění v bdělém stavu nebo ve spánku ve snech.

Emoční vývoj-žák umí vyjadřovat své city nějakým přiměřeným způsobem. Jeho city jsou hlubší, bohatší.

Sociální vývoj-žák se ve škole podřizuje určitým normám. Důležitá je jeho role mezi vrstevníky.

Somatický vývoj-pohyby se zrychlují, svalová síla se zvětšuje, koordinace celého těla se zlepšuje.

1.3 Dětská kresba jako součást imaginativně-emočních funkcí

Kreslení je prostředkem, který dětem usnadňuje vybavení vzpomínek. Když dítě nějakou událost nakreslí, může si tak snáze vybavit její průběh i detaily, následně to dokáže lépe verbálně popsat.

Imaginace je označení pro představování a obrazotvornost, nebo také schopnost tvorby zrakových, sluchových a pohybových představ, které souvisí s fantazií.

„Imaginace tvoří s emoční intencionalitou součást imaginativně-emočních funkcí, tedy komplexu funkcí reprezentujících subjektivní vazby jedince k objektivní realitě, projevující se zvláště v rámci imaginárních aktivit (sny, pohádky, dramata, výtvarné umění aj.)“ (Čačka, 2000, s. 134)

Mezi symbolickou hrou a obrazovou představou má své důležité místo i kresba. Dítě s ní potřebuje vyjádřit pocity, prožitky, dokáže tak popsat věci, které neumí vyjádřit slovy. Děti kreslí hlavně to, co považují ony samy za důležité. Kresba dospělých a dětí se liší jak v perspektivě, tak v proporcích. Děti vždy kreslí větší to, co považují za důležité, a to i zdůrazňují.

Tak, jak se vyvíjí jedinec, tak se vyvíjí dětská kresba. Ta má několik fází, které souvisí s vývojem jeho intelektu.

Symbolika kresby představuje vztahy, které lze vypožorovat mezi dílem a typem osobnosti. I tak nemůžeme přikládat prvku kresby přesný a neměnný význam.

Interpretace kresby u dětí je velmi složitá. Dalším důležitým prvkem jsou barvy. Dítě může barvami napodobovat přírodu (modrá voda, zelená tráva atd.). Také se může nechat vést svým nevědomím, které vypovídá o jeho myšlení a osobnosti.

Při interpretaci přihlížíme k různým faktorům jako jsou třeba věk, zdravotní stav, kulturní vlivy, móda, a mnoho dalších. Proto je důležité dítě znát, a tak vědět jaké je jeho sociální a kulturní zázemí, musíme dítě při kreslení obrázku pozorovat a všimnout si jeho projevů.

2 Výtvarná výchova v současnosti

V nových kurikulárních dokumentech je výtvarná výchova zařazena do vzdělávací oblasti Umění a kultura. Výtvarná výchova v sobě skrývá dvě významné složky, které různě ovlivňují utváření osobnosti žáka-jedná se o složku vzdělávací a výchovnou. I když považujeme obě složky za významné, více oceňujeme složku výchovnou. Vzdělávací složka dává žákovi do rukou základní vyjadřovací prostředky-linie, barvy, tvary, formy. Učí ho poznávat jejich vlastnosti, přivádí o i k pochopení vzájemných

Podle Roeselové (2003, s.3) je výtvarná výchova „*obor s dynamicky se rozvíjející teorií, s různými výtvarně výchovnými koncepcemi, s úzkou vazbou na výtvarné umění, s rozsáhlou tematickou sférou, s odlišnými aktivitami a vyjadřovacími prostředky.*“

Výtvarná výchova je rozdělena na výtvarné vzdělávání a výchovné působení. Pedagogové díky svým zkušenostem využívají v praxi i experimentální činnosti.

V současné výtvarné výchově učíme žáky hledat, co mohou říct o okolí, kde žijí a vyrůstají. Nabízí tak možnost k vlastnímu vyjádření. Mohou se projevit aktivně jak ve smyslovém vnímání, estetickém cítění, tak mohou zapojit rozumové a citové hodnocení skutečnosti.

„*Výtvarná výchova tak vychovává vzdělaného, tvořivého i citově zaměřeného jedince.*“ (Roeselová 1995, s. 11)

Během vyučování se v tomto předmětu používají jiné pomůcky než u dalších předmětů. Organizace výuky je též odlišná. Hodnocení a klasifikace výsledků ve výuce výtvarné výchovy není zcela jednoznačná. „*Výtvarná tvorba je projev duševní svébytnosti a nezávislosti dítěte, kde nelze rozlišovat dobré a horší výsledky, ale spíše snahu a niternou účast.*“ (Roeselová, 2003, s. 39)

Výtvarná výchova má svůj vlastní jazyk a terminologii. Výsledek na žáků na konci vyučování je jedinečný, jako každý žák.

Název výtvarná výchova je složen ze dvou slov, které označují procesy probíhající současně-výtvarné vzdělávání a výchovné působení.

„Výtvarná výchova je obor s bohatou teorií, vazbou na výtvarné umění, s různými výtvarně výchovnými koncepcemi, s rozsáhlou tematickou sférou, s odlišnými aktivitami a bohatými vyjadřovacími prostředky.“ (Roeselová, 2003, s. 9)

Novým pojetím výtvarné výchovy se také zabýval Zdeněk Hosman ve své knize „Didaktický skicář“. Podle něho bude úspěšná reforma pouze tehdy, když se propojí výtvarníci teoretikové s praktiky a budou změny tvořit na základě výchovných a vzdělávacích koncepcí. Hosman posuzuje samotné zavedení RVP do základních škol tímto způsobem: *„Pro praxi oboru byla tvrdě prosazena alternativa B, jedna ze tří variant schválených osnov, se zdůvodněním jejich autorů, že je nejlepší. Nabízí-li se učitelům jistá volnost v tvorbě ŠVP, mohly být otevřeným podkladem tři různé alternativy osnov“.* (Hosman, 2007, s. 14)

2.1 Vzdělávací složka výtvarné výchovy

Vzdělávací přístupy k látce výtvarné výchovy se vzájemně doplňují a jsou důležitou aktivitou, kterou je pěstování aktivního vztahu k výtvarné kultuře.

Obsahuje „odborné znalosti a dovednosti, potřebné pro vlastní výtvarnou tvorbu a pro porozumění výtvarnému vyjadřování druhých. Žák si osvojuje výtvarné znalosti, zkušenosti a dovednosti nikoli jako soubor pravidel, ale jako nutnou zkušenost usnadňující volbu prostředků pro nejcennější, co máme-výtvarné sdělení.“ (Roeselová 2003, s. 3)

Žák se ve výtvarné výchově seznamuje s vyjadřovacími a výrazovými prostředky umění mezi které patří výrazový jazyk, vlastnosti materiálů, ale také výtvarné myšlení a cítění.

Podle Roeselové 2003, se u žáků pak projevuje schopnost využívat fantazii při činnosti, nová řešení, nové výtvarné prostředky pro výraz, intuice vcítění se do díla jiných.

2.2 Výchovná role výtvarné výchovy

Další složkou výtvarné výchovy je výchovná role. Ta spočívá v „*sebeuvědomování, v reflexi a sebevyjádření, které přispívá k hlubšímu prožívání světa skrze vcítění se.*“

(Roeselová 2003, s. 4)

Sebeuvědomění má vždy vztah k námětu a obsahu.

Vznikají emotivní vazby, probouzí se tvořivost, fantazie, představivost. Díky tomuto se můžeme výtvarně vyjádřit. Během výtvarného projevu se přidává výtvarný prožitek. Jeho kvalitu ovlivňuje soustředění a přemýšlení. Pokud by byl zájem malý, povrchní nebo pasivní dochází k tomu, že je síla prožitku příliš malá. (Roeselová 2003, s.3-5)

2.3 Cíle výtvarné výchovy

K základním cílům předmětu výtvarná výchova by se mělo být to, aby učitel uměl žáky dobře motivovat k danému tématu, hledat různé pohledy k řešení daného problému.

Mezi další cíle tohoto předmětu patří správné vysvětlení zadání úkolu tak, aby žáci zvládli výtvarnou techniku a postup úkolu. Většina učitelů výtvarné výchovy hodnotí výslednou práci, ale měli by se také soustředit na samotný průběh tvůrčího procesu výtvarné výchovy. Nemělo by se také hodnotit dílo jako v dřívější době, kdy byla posuzována výsledná práce podle nadání jedince. V současnosti se dost učitelů snaží zařadit do hodnocení celý postoj a osobnost jedince, jeho charakterové vlastnosti, jeho chování a přístup k předmětu.

2.4 Osobnost učitele ve výtvarné výchově

Důležitou pro výtvarnou výchovu, ale i ostatní předměty, je osobnost učitele. Učitel promýšlí, připravuje a motivuje všechny činnosti. Učitel ve výtvarné výchově je „*tvůrčí osobnost s vyhraněným vztahem k životu a k umění, vzdělaný a estetický člověk s aktivním*

přístupem k dítěti, plný citu, humoru, rozvahy a fantazie, a výtvarník s tvůrčím přístupem k umělecké tvorbě i k výtvarné výchově.“ (Roeselová 2003, s.6)

Učitel musí být k žákům tolerantní, jen tak může žáka dovést co nejdále v jeho tvořivé činnosti a vyjadřovacím prostředkům.

Pozice učitele v současné době není vůbec jednoduchá, protože kvůli velkým změnám ve společnosti, změnám úrovně vědy a techniky dochází mnohdy ke generačním rozdílům mezi učitelem a žákem. Pokud ale učitel alespoň částečně přijme současnou představu žáka o dnešním světě, jeho vyjadřování a uvažování, napomůže tak rozvoji jeho poznání, citového a morálního vývoje žáka. V opačném případě ho spíš zbrzdí.

Učitel musí být tolerantní, vést každého žáka podle jeho zaměření a schopností co nejdále. Žák v sobě objevuje vlastní vyjadřovací prostředky a pokud toto učitel nepřijme, tak se sice žák naučí hodně, ale potlačí v sobě osobní zaujetí a bude pouze nápady učitele přijímat a napodobovat.

Velkou roli hraje profesní vybavenost. Musí mít jasnou představu o práci a umět postavit výuku různými způsoby. (Roeselová 2003, s.4, 17, 40)

3 Výtvarný námět

„Námět rozvíjí podstatu nosného tématu různými úhly pohledu, je tedy vymezenější, užší. Obsahuje vějíř z motivů, které si dítě hledá na základě svých prožitků, zkušeností a představ“ (Roeselová 2003, s.18).

Pokud o námětu rozhoduje učitel, měl by dopředu přemýšlet o reakci žákům a popřípadě námět přizpůsobit. Námět je tedy konkrétní úloha, na které žáci při hodině pracují.

„Námět je východiskem pro vznik díla a současně je jeho jádrem. (...) námět podmiňuje vnitřní organizaci (strukturu) díla, vysvětluje variabilitu všech jeho klíčových skladebných prvků a zakládá dílo jako určitý jednotný celek“. (Slavík a Wawrosz, 2004, s. 171)

3.1 Námět a jeho motivace

„Zkušenosti i začínající učitelé pokládají motivaci za předpoklad úspěšného učení a pro mnoho z nich je největším úkolem přimět své žáky k tomu, aby se učit chtěli. Jestliže se žáci učit nechtějí, může jejich učení být natolik neefektivní, že se případně nenaučí vůbec nic. Když víte, jak žáky motivovat, můžete tempo jejich učení podstatně zvýšit.“ (Petty 1996, s. 40)

Na začátku je důležité a potřebné pomoci žákům s vybráním techniky, později naopak nechat možnost samostatné volby.

„Námět a jeho motivace vyvolávají u žáka představu výtvarného řešení a současně nabízejí i podobu jeho ztvárnění. Ta je dále ovlivněna postoji a individuálními zkušenostmi každého jednotlivého dítěte, jeho výtvarným citěním i dosavadními zkušenostmi. Čím je myšlenka přitažlivější a závažnější, tím snáze vyvolá v očích žáka zřetelnou představu o vlastním výtvarném pojetí úkolu“ (Roeselová 2003, s.15).

Učitel musí motivaci důkladně zvážit, protože na správné motivaci záleží to, zda vzbudí u žáka o činnost zájem.

3.2 Vztah námětu a techniky

Metodický záměr hraje velkou roli v tom, jakou techniku vyučující zvolí.

Učitel může klást důraz na techniky (seznamování s technikami tak potlačuje roli námětu), námět a technika může být v rovnováze (citlivě se hledá rovnováha mezi oběma složkami) nebo dochází k dominanci námětu (zde jde o svobodnou volbu vyjadřovacích prostředků).

(Roeselová, 1995, s. 14). Žák si může novou techniku osvojovat, přitom je námět méně podstatný. Důležité je v této chvíli zacházení s materiálem nebo nástrojem, a tímto je myšlenka a výraz až na druhém místě. Jiná možnost je ta, že vztah mezi technikou a námětem je vyrovnaný a tehdy učitel může na začátku zvolit vhodnou techniku a později pak může nechat na žákovi, jak dané téma zpracuje.

Jak již bylo zmíněno námět závisí na metodickém záměru učitele. Učitel by měl vést k vypěstování schopnosti žáka samostatně si zvolit cestu tak, aby vystihovala jeho záměr.

Pokud učitel klade důraz na techniky může potlačovat roli námětu. Dojde-li k rovnováze námětu a techniky, dojde též k citlivému vztahu obou složek. Při dominanci námětu je vhodná svobodná volba vyjadřovacích prostředků.

Spojení společné techniky s volitelnou podporuje samostatné rozhodování a aktivní hledání možností s pocitem radosti z vlastní tvorby. Pokud by se jednalo o samostatnou volbu techniky, tak toto vyžaduje námět s univerzálním charakterem. U žáka by se měli upřednostňovat postupy, které mají vliv na vlastní projev žáka Jeho projev by měl být spontánní nezávislý na představě pedagoga.

4 Výtvarné techniky

Výtvarné techniky slouží žákům k pokusům o vyjádření toho, co mohou sami prožívat, jak mohou vidět svět, který je obklopuje. Nástrojem tohoto vyjádření je tudíž výtvarná technika

a tak záleží, jaký je její výběr. Tento výběr musí co nejvíce doplňovat danou tematiku, a proto je důležité, aby vhodná volba podporovala rozvoj dětské fantazie.

Do výtvarných technik zařazujeme kresbu, malbu, grafiku, ale také modelování nebo nové vyjadřovací prostředky. Díky těmto technikám se objevují různé postupy navozující způsoby výtvarného myšlení, které je u dětí specifické. Všechny techniky mají ve výtvarné výchově své nezastupitelné místo, a tak se podílí na rozvoji dětské osobnosti. Techniky žákům můžeme přibližovat i různými hrami, zkoumáním a pozorováním. (Roeselová 2003, s. 43,44)

Představy o vzdělání odpovídají postavení výtvarných technik, které nemusí být stabilní. Dříve se kladl velký důraz na klasické techniky, na přesnost a zručnost při zvládnutí výtvarných postupů. V dnešní době se techniky často navzájem kombinují a volí se podle toho, co jimi chceme vyjádřit a jaký je náš cíl. *„Vyjadřovací prostředky výtvarné výchovy navazují na postupy výtvarného umění. Pro postup dětského výtvarného vyjadřování se tyto postupy transformují-nedostatek zručnosti a síly vede k jinému užívání nástrojů a materiálů, vyvíjející se poznání, empatie a emotivita nedovoluje tvořit v takovém rozsahu a hloubce, jako tvoří umělec, svou roli hraje i čas, během kterého dílo vzniká.“* (Roeselová 2003, s.40)

Při osvojení výtvarného postupu žákem dochází poté k tomu, že žák schopen zvolit si ten správný. Toto, ale není hned, trvá to dlouho a žák musí nashromáždit velké množství poznatků. Kroky, pomocí kterých může žák získat poznatky jsou podle Roeselové(20003, s.40) tyto:

a) hra slouží žákům k seznámení s materiály

b) stejné pracovní postupy k vyjádření zadaného námětu slouží jako vodítko k zvolení výtvarné techniky při níž získávají a rozšiřují své zkušenosti,

c) žáci se naučí zvolit správný postup podle námětu a společnou základní techniku doplňují svojí vlastní,

d) pro malířské a kresebné techniky si sami zvolí prostředky,

e) možnost volby si ponechává pro námět, který může vyjádřit všemi výtvarnými prostředky,

f) svoji osobnost projeví i při volbě výtvarné techniky k jakémukoliv námětu.

Jestliže žák zná dobře vyjadřovací prostředky, je potom na něm, jaké si zvolí. V současnosti tak postupně ve výtvarné výchově přecházíme k tomu, aby se žák samostatně rozhodoval. (Roeselová 2003, s. 41)

5 Výtvarné řady

Řady výtvarných prací tvoří základ pro projektové vyučování. Tyto řady se dělí podle zpracování tématu na:

Výtvarný cyklus-dochází k využití jednoho společného námětu, kdy žák hledá vlastní výtvarný nápad. Seřazením výsledků práce vznikne třeba cyklus grafických listů.

Metodická řada-základ tvoří postup od tvorby návrhu až po jeho provedení. Výsledkem bývá samotné umělecké dílo. Jedním řešením je cesta od jednoduchého postupu ke složitějšímu, od známého k neznámému.

Tematická řada-zabývá se samotným námětem víc do hloubky a je složena z několika pohledů. Tvoří sled námětů nebo řetěz. Je to složitější za to však přitažlivější postup studie tématu.

Srovnávací řada-snaží se sledovat výtvarný námět z různých pohledů (psychologického, didaktického, typologického). Tvoří základ pedagogického výzkumu, experimentu, slouží k poznání hlubších souvislostí.

Výtvarné řady se hodí zejména učitelům a žákům základních škol. Jejich velkou výhodou je, že při hodinové výuce výtvarné výchovy budou na sebe týden po týdnu tematicky navazovat tak, že vytvoří jeden celek.

Příprava výtvarné řady je mnohem náročnější než příprava na klasickou hodinu výtvarné výchovy, ale dává učiteli možnost nahlédnout do větší hloubky a širě pohledu na daný problém. Zajímavé téma by mělo žáky přimět ke spoustě dalších otázek a hledání odpovědí. Výtvarné řady přinášejí na prvním stupni ZŠ též řadu výhod-různorodost výtvarných technik, zábavnější a pestřejší výuku, získávání hlubších a širších poznatků o tématu. Výhodou je propojení výuky do časových bloků odpovídajících dvouhodinové výuce výtvarné výchovy a snaží se řešit stanovený malý počet hodin týdně ve výtvarné výchově.

5.1 Výtvarně-projektové metody v současné výtvarné výchově

Výtvarně-projektová výuka vychází z promyšlené struktury navazujících úkolů. Hodnotit by se tak měl tvůrčí proces, vývoj, autorský přístup. Na vývoji výtvarné výchovy se podílí mnoho učitelů i teoretiků, kteří objevují nové výtvarné a výchovné prostředky v hlavní roli s projektovým vyučováním.

Cílem projektové výuky na ZŠ jsou promyšlené struktury navazujících úkolů, snaha naučit žáky tvořivě přistupovat ke znalostem z jednotlivých předmětů, umět je použít. Žáci jsou schopni při prožitkové metodě rozvíjet běžné téma, shromažďují a spojují získané informace, přispívají k většímu pochopení problému. Výtvarné řady a projekty mají hlubší vhled, volbu nezvyklých námětů, nápaditost podnětů a výtvarných forem.

6 Tvořivost ve výtvarné výchově

„Uplatnění principu tvořivosti má v oblasti výchovy výtvarných schopností velký význam. Studium možností, které se pro danou oblast otvírají, není zdaleka ještě dokončeno. Již dnes lze vyslovit několik základních poznatků a přidat k nim některá upozornění mající význam pro praxi.“ (Uždil 1974, s. 212)

1. Výtvarná výchova a tvořivost se překrývají, ale nespádají však v jedno-je potřeba počítat s dětskou tvořivostí v nejrůznějších individuálních řešeních situace. Výtvarná činnost dítěte není pouhým naplněním schématu a neřídí se pravidly. Je potřeba s tvořivostí počítat i při jednoduchém úkolu zadaném učitelem přirozeně a promyšleně.

2. Tvořivost se spontánností není jedno a to samé-tvořivost může být to, co vychází z nás. Typickým průvodcem tvořivé práce je počáteční impuls spontánnosti. Někdy se však uplatní i momenty nespontánní.

3. Tvořivost není v rozporu s výtvarnou hodnotou-výtvarné hledisko, zkušenost, prostředky jsou ve výtvarné výchově neodmyslitelné.

„Hodnotíme-li přínos tvořivosti pro obsah a metodologii výtvarné výchovy, nemůžeme než konstatovat, že požadavek tvořivé práce je ve výtvarné výchově vyslovován plným právem a že velká řada činností, které zařazujeme do programu tohoto školního předmětu, může být přímo příkladem toho, jak tvořivě postupovat ve výchově i jak vychovávat k tvořivosti.“ (Uždil 1974, s. 220)

7 Zážitková pedagogika

„Zážitková pedagogika je obor, který dosud není zcela akceptovaný odbornou komunitou. Hledá však své zdroje, specifika, souvislosti, systematické zařazení do souboru pedagogických disciplín, ale hlavně-bouřlivě se rozvíjí v praxi“. (Jirásek, 2005, s.203)

Zážitková pedagogika v poslední době zaznamenala velký rozvoj v praxi. Je podoborem pedagogiky. Můžeme se setkat s pojmy jako výchova zážitkem či prožitkem, výchova dobrodružstvím, výchova nebo učení v přírodě.

Pojmy zážitek, prožitek, zkušenost jsou základními pro tuto oblast v pedagogice. Zážitek se vždy vrací k minulému prožívání a stává se tak životní zkušeností. Tato zkušenost nepramení jen z prožitku jednotlivé osoby, ale přebíráním od druhých, četbou, poslechem, ... apod.

Prožitek by měl být vnímán intenzivně. Je to událost, ne činnost či aktivita, která není běžná v denním životě. Je nenahraditelný, individuální, úmyslný, komplexní, nelze ho přenést z osoby na osobu. Prožitky, zážitky a zkušenosti jsou mířeny cíleně do určitých situací, u žáků nejčastěji do her.

Kubala (2006) dodává: *„Prožitek vnímáme, zážitek si pamatujeme, zkušenost používáme.“*

Je to tedy proces, který zahrnuje vlastní iniciativu žáka nebo toho, kdo se učí. Podnět může přicházet zvenku, ale pocit toho, že objevujeme, porozumíme vychází z vnitřku naší osobnosti. Žáci tím, že pronikají do problému a nalézají řešení, které pojmenovávají, pocítí spokojenost. To ovlivní jejich chování, postoje.

Zážitková pedagogika rozvíjí u žáků intelekt, tvořivost, sociální dovednosti, motoriku, pohybové dovednosti, vůli, sebepojetí. Setkáme se s ní ve školním, mimoškolním, přírodním i kulturním prostředí.

„Zážitková pedagogika je koncepce užívající jako prostředek autentický prožitek, se kterým dále pracuje, ve smyslu vyvolání budoucích výchovných změn jedince.“ (Másilka 2003, s.31)

„Pod označením zážitková pedagogika tedy nadále budeme rozumět teoretické postřehy a analýzu takových výchovných procesů, které pracují s navozováním, rozbořením a reflexí prožitkových událostí za účelem získávání zkušeností přenositelných do dalšího života.“ (Jirásek 2004, s.15)

7.1 Cíle zážitkové pedagogiky

Podle Vážanského (1994) je vyzkoušet si pohotovost, připravenost aktivně přistupovat k životu.

Obecné vzdělávací cíle zážitkové pedagogiky jsou vyvolání potřebami sebereflexe a následný sebe rozvoj a potřeba zdokonalování spolupráce.

Prostřednictvím vybraných činností a modelových situací podpořit rozvoj osobnosti. Překonávání různých překážek, které posouvají domnělou hranici a odhad vlastních možností. Pomocí skupinové spolupráce poskytnout kolektivní zkušenost, která by mohla vést k vyššímu sebevědomí a důvěře v ostatní. Podněcování rozvoje tvořivosti v nejrůznějších směrech, zvyšování osobní angažovanosti a odpovědnosti za vlastní život a dění v okolí, vytváření pozitivních a pevných mezilidských vztahů, otevřená komunikace i to jsou další cíle zážitkové pedagogiky.

7.2 Prožitek ve vzdělávání

„Prožívání je základní charakteristický rys proudu vědomí, každého procesu probíhajícího ve vědomí, každého více či méně vědomého duševního obsahu. Je individuální, liší se od člověka k člověku ve své šíři, hloubce, jasnosti, živosti a výraznosti.“ (Geista, 2000, s.203)

Prožívání je velmi specifická a autentická věc každého. Zážitek i prožitek utváří duševní bohatství každého z nás.

Poznatky vyvozené z prožitků mají navíc výhodu v tom, že si je dlouho pamatujeme a vybavujeme.

Dalova pyramida učení dokládá, že lidé si zapamatují:

- 10 % z toho, co čtou
- 20 % z toho, co slyší
- 30 % z toho, co vidí
- 50 % z toho, co slyší a vidí
- 70 % z toho, co řeknou a napíší
- 90 % z toho, co udělají

Podle *Kolbova modelu* probíhá učení zážitkem a prožitkem ve čtyřech krocích:

1. zážitek, prožitek získaný při řešení úkolu nebo aktivity
2. reflexe-zpětné ohlédnutí, ve kterém dojde k sumarizaci a zhodnocení jednotlivých kroků při řešení
3. zobecnění získaných poznatků a tvorba konceptu
4. aktivní experiment na základě vytvořeného konceptu

Důležitou součástí zážitkového vzdělávání je zpětná vazba, která cíleně využívá principů zkušenostního učení v návaznosti na prožité aktivity.

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Charakteristika školy a žáků, kde budou metodické listy realizovány

Úplnost a velikost školy

Základní škola Košťálov, příspěvková organizace je škola na vesnici. Škola se řadí svým počtem žáků mezi menší školy pouze s 1.stupněm.

Umístění školy

Škola je umístěna v centru obce, u školy je autobusová zastávka. Škola je spádovou školou pro okolní části obce Čikvásky, Kundratice. Navštěvují ji také žáci z blízkých Semil.

Charakteristika žáků

Žáci obvykle docházejí z blízkého i vzdálenějšího okolí. Pro přepravu do školy nejčastěji cestují automobily rodičů, pěšky, veřejnou hromadnou dopravou. Škola se zabývá integrací žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Žáci mohou bezplatně využívat víc jak 5 zájmových kroužků, které fungují při škole.

Podmínky školy

Uspořádání školy je pět samostatných ročníků. Škola má k dispozici školní družinu. Žáci mají k dispozici zařízení školního stravování. Stravovací zařízení se nachází v areálu školy.

Vyučování probíhá v českém jazyce. Dále se vyučuje jazyk anglický.

Počet školních budov je 2, v nedalekém venkovním areálu se nachází sportovní hřiště.

Bezbariérový přístup je zajištěn. Pro trávení volného času je k dispozici zahrada a hřiště.

Žákům jsou k dispozici šatny.

Škola disponuje učebnou informatiky, multifunkční dílnou pro využití na keramiku, dílenské práce, šití. V každé třídě je k dispozici interaktivní tabule s bezdrátovým připojením k internetu.

Zřizovatel školy (obec Košťálov) velmi dobře materiálně i finančně školu zabezpečuje a úzce spolupracuje na jednotlivých projektech. Výborná je spolupráce s místní mateřskou školou a místními spolky (myslivci, rybáři, sportovci, výtvarnou skupinou Košťál, ...atd.)

9 RVP pro ZV, vybrané předměty primárního vzdělávání a klíčové kompetence pro předměty: výtvarná výchova, prvouka, přírodověda

Výtvarná výchova na prvním stupni ZŠ

Vzdělávání ve vyučovacím předmětu výtvarná výchova směřuje k podchycení a rozvíjení zájmu o výtvarné umění, k porozumění základním pojmům, seznamuje se základními zákonitostmi při používání různých výtvarných technik. Učí chápat umělecký proces jako způsob poznání a komunikace, učí užívat různorodé umělecké vyjadřovací prostředky pro vyjádření svého vnímání, citění, poznávání.

Předmět výtvarná výchova je úzce spojen s ostatními předměty všech vzdělávacích oblastí. V tomto předmětu se realizují tato průřezová témata-výchova demokratického občana, environmentální výchova a další.

Mezi výchovné a vzdělávací strategie pro rozvoj klíčových kompetencí patří

Kompetence k učení(například: žáci využívají poznatky v dalších výtvarných činnostech), k řešení problémů (učitel vede žáky k tvořivému přístupu při řešení výtvarných úkolů), komunikativní(žáci se zapojují do diskuse a respektují názory jiných), sociální a personální(žáci umí tvořivě pracovat ve skupině), pracovní(učitel vede žáky k využívání návyků a znalostí v další praxi), občanské(žáci chápou a respektují estetické požadavky na životní prostředí a učitel jim pomáhá vytvořit si postoj k výtvarným dílům).

Prvouka (1.-3. třída)

Charakteristické je že předmět utváří prvotní ucelený obraz světa. Žák poznává sám sebe i nejbližší okolí, seznamuje se s místně i časově vzdálenějšími osobami a jevy. Všimá si podstatných stránek i krásy lidských výtvorů a přírodních jevů. Žák se snaží o porozumění světu kolem sebe a vnímání základních vztahů ve společnosti, porozumění

soudobému způsobu života, jeho přednostem i problémů. Chápání současnosti jako výsledek minulosti a východisko do budoucnosti.

Vzdělávací obsah je členěn do pěti tematických okruhů-místo, kde žijeme, lidé kolem nás, lidé a čas, rozmanitost přírody, člověk a jeho zdraví.

Strategie rozvíjí tyto kompetence:

K učení (žáci jsou vedeni k objevování a poznávání všeho, co je zajímavá a v čem by v budoucnu mohli uspět), k řešení problémů (učitel pomáhá žákům, aby došli k samostatným objevům, řešením a závěrům), komunikativní (pojmenovávají pozorované skutečnosti a zachycují je ve vlastních projevech, názorech a výtvorech), sociální a personální (učitel vede žáky k oceňování svých názorů a přínosů), občanské (učitel utváří ohleduplný vztah k přírodě i kulturním výtvorům), pracovní (učitel učí žáky požívat různé materiály, nástroje a vybavení).

Přírodověda (4. a 5. třída)

Charakteristika tohoto předmětu je dle rámcového vzdělávacího plánu obdobná jako u prvouky. Učivo je také řazeno do pěti tematických okruhů, jen je více prohlubováno a upevňováno.

K rozvíjení vzdělávací strategie slouží kompetence k učení (učitel umožňuje žákům používat vhodné učební pomůcky, encyklopedie a odbornou literaturu), k řešení problémů (učitel zařazuje metody, při kterých docházejí k objevům, řešením a závěrům žáci sami), komunikativní (učitel vede žáky k používání správné terminologie), sociální a personální (učitel se zajímá o náměty, názory a zkušenosti žáků), občanské (učitel vyžaduje dodržování pravidel slušného chování).

U obou těchto předmětů (prvouka, přírodověda) jsou využívány tyto vyučovací formy:

vyučovací hodina, vycházka, exkurze, beseda, laboratorní práce, práce na školním pozemku, mimotřídní a mimoškolní činnosti.

Dále volíme vhodnou organizaci vyučování jako frontální, skupinovou, individuální výuku nebo výuku v odděleních.

Použité vyučovací metody musí být účinné, aby splňovaly vlastnosti: adekvátnost věku žáků, lze je využít v praxi, respektují systém vědy, rozvíjejí poznávací procesy, působí výchovně, mají přirozený průběh a důsledek, jsou ekonomické, hygienické a bezpečné. Výběr použitých metod determinují tyto činitele: cíle, obsah a pojetí učiva, didaktické principy, zásady a pravidla, individuální věkové zvláštnosti žáků, osobnost vyučujícího, vyučovací formy a prostředky.

10 Postup při tvorbě metodických listů

Při vytváření metodických listů jsem vycházela z očekávaných výstupů, učiva, mezipředmětových vztahů v jednotlivých ročnících na 1. stupni ZŠ, v daných předmětech.

Zaměřila jsem se v prvouce a přírodovědě na učivo, které obsahuje informace o živé přírodě, zejména o některých živočišných druzích.

V metodických listech pro výtvarnou výchovu jsem využila individuální i skupinové práce.

Vycházela jsem z technik kresby (tužkou, fixem, dřívkem, perem, pastelem-suchý, olejový, křídový, voskový), malby (vodovými, temperovými, anilinovými a akrylovými barvami), kombinovaných technik (koláž, muchláž, froláž, kašírování), grafiky (otisk, kreslený monotyp, tisk ze šablon), využití přírodnin, odpadového materiálu a netradičních výtvarných potřeb.

Zvolila jsem některé konkrétní učivo v jednotlivých ročnících:

1.-3. třída

Dokáže výtvarně vyjádřit změny v přírodě. Svým výtvarným vyjádřením klade vedle sebe barvy tak, aby byla pokryta celá plocha daného formátu. Orientuje se v základních výtvarných technikách. Uplatňuje kreativitu a originalitu, je schopen vcítění. Uvědomuje si svoji originalitu a svobodně volí prostředky k výtvarnému vyjádření. Hledá a uvědomuje si vlastní pocity a prožitky a výtvarně je ztvárňuje. Dovede rozvinout svou fantazii. Je schopen pozorovat, výtvarně vnímat a zachytit tvar těla živočichů. Je schopen pozorovat, výtvarně vnímat a zachytit tvar a růst přírodnin. Volné výtvarné zobrazování na základě pozorování, z představ a dotváření na základě fantazie.

4.-5. třída

Kompozice plochy s použitím libovolných prvků-promyšlený sběr přírodnin. Výtvarné vnímání a analyzování morfologické stavby zajímavých přírodnin. Rozvíjení objektivního pohledu na člověka a přírodu. Pozorování a následné uplatňování individuálního výběru výtvarných technik i prostředků. Uplatňování obecného pohledu na svět a jeho objektivního zachycení. Rozvíjení originality. Výtvarný přepis světa přírody. Uplatňování seberealizace a kreativity. Setkávání se skutečností. Rozvíjení spolupráce a komunikace. Uplatňování uměleckého pohledu na svět-posuzování vlastností povrchů, objevování detailů, ozvlášťování věcí. Výtvarné přepisování s ohledem na zvláštnosti dětského vnímání světa.

11 Pozorujeme vývoj motýla (prvouka 1. a 2. třída)

Motivace: Žáci objevili na školní zahradě housenky. Úkolem je podnítit zvědavost, co se z housenky asi vylíhne.

Pomůcky: improvizované insektárium s vybavením-větvičky, nádoba s vodou, krmení pro housenky, housenky, encyklopedie hmyzu, lupa.

Průběh činnosti:

Když žáci při pobytu na školní zahradě objevili housenky neznámého hmyzu, pomocí encyklopedie hmyzu jsme společně určili, že se jedná o housenky Běláska zelného. K určení nám pomohlo i to, že housenky lezli po sazenicích bílého zelí. Některým žákům se housenky líbili, někteří se jich štítili a jiní je chtěli na ruku, aby je housenky mohli šimrat. Když jim byla položena otázka, zda vědí, co se s housenkou stane dál odpovídali různě.

Po jednoduchém řízeném rozhovoru a primární motivaci jsme se dohodli, že se pokusíme ve třídě housenky pozorovat. Do třídy jsme umístili improvizované insektárium, do kterého jsme na dno dali písek, doprostřed skleničku s vodou. Na hrdlo nádoby s vodou jsme umístili hliníkovou folii a do ní udělali otvor a zasunuli rostlinu. Byla to ta samá, na které jsme housenky (celkem 4 kusy) objevili. Žáci si museli počínat velmi opatrně. Po uklidnění začali housenky opět ukusovat lístky rostliny. Pomocí lupy jsme pozorovali délku a barvu housenky, přijímání potravy. Vše jsme pečlivě zaznamenali-datum umístění, délku (asi 3 cm) počet pozorovaných housenek (4 kusy). Společně jsme určili další postup. Vysvětlila jsem jim, že než se z housenky vylíhne motýl, musí projít složitou přeměnou od vajíčka, které naklade motýl na rostlinu přes housenku, kuklu až po motýla.

Několik dní žáci denně pozorovali, kolik toho housenky přes noc sežraly. Ze začátku byly velmi „žravé“ a vždy přes noc sežraly všechny lístky rostliny.

Žáci měli možnost v několika knihách a encyklopediích vyhledat různé informace o housenkách a motýlech. Našli přesně co žerou, kde se vyskytují, jaký je jejich vývoj. Zajímavostí pro ně byla i informace, že housenka se podobně jako had, několikrát svlékne,

že je choulostivá a neopatrným zacházením se snadno zraní. Také jsme se dozvěděli, že bude vhodné do terária umístit suché větvičky, aby se měly housenky, kde zakuklit.

První tři dny žáci pozorovali „hladovost“ housenek. Bohužel i přes jejich péči čtvrtý den jedna housenka uhynula. Musela jsem jim vysvětlit, že i toto je možné a stane se to i ve volné přírodě. Že „matka příroda“ ví, proč se toto děje. Housenka se stane potravou pro ptáky, pavouky, nebo je na ní moc vlhko, ...atd.

Po sedmi dnech přestali housenky přijímat potravu, ale čile se pohybovaly po teráriu a obalovaly se vlákny. Každá vylezla jinam. Jedna na větvičku, jiná na rostlinku a ta poslední na víčko lahvičky s vodou. Housenky se nám zakuklily.

Od této doby se téměř tři týdny nic nového nedělo. Žáci začínali být dost netrpěliví.

Třetí týden jsme ráno přišli do školy a viděli, že dva motýli již jsou vylíhnutí a třetí se „klube“. Ještě jsme chvíli společně čekali až se vylíhne poslední imago a potom jsme naše insektárium společně vynesli na školní pozemek a motýli vypustili. Měli jsme štěstí, že byl slunečný den a na pozemku lítali i jiní motýli než naši bělásci. Žáci tak mohli pozorovat i barevnost ostatních druhů motýlů. Žáci potichu pozorovali sedícího motýla na květu. Mohli tak vidět jednotlivé části těla motýla. Vysvětlila jsem jim, že křídla má pokryté drobnými barevnými šupinami a ty jsou velmi jemné a když motýla neopatrně uchopíme, tak mu tyto šupiny setřeme. Proto motýlky nechytáme, abychom jim neublížili.

Žáci toto pochopili a respektovali. Dokázali si zapamatovat, jak motýl vypadal, jeho barevné detaily. Pomocí encyklopedie a získaných fakt, jsme určili i ostatní druhy motýlů. Pokládali další zvědavé otázky typu: proč motýl i na květu pohybuje křídly, jestli má jazyk, kolik má očí, kde je přes zimu, kde spí, a podobně. K vyhledání těchto informací jsme využili i interaktivní tabuli s internetem ve třídě.

Kousek pozemku jsme zatím nechali neposekanou, abychom i nadále přilákali motýli a mohli je v rámci environmentální výchovy zkoumat a pozorovat.

Metodická doporučení pro hodinu prvouky:

Pozorování housenek je časově nenáročné, i když se jedná o dlouhodobější pozorování

(cca 3 týdny). Je vhodné při spojené výuce dvou ročníků se s žáky dohodnout, kam insektárium umístíte. Vhodné pozorování je konec května a červen, nebo měsíc září. Housenky můžeme vyhledat cíleně nebo jako se to podařilo nám, najít je náhodně, a to nejen na školní zahradě, ale kdekoli v okolí školy.

Bezpečnost: Možnost alergické reakce při vyhledávání housenek v louce, při kontaktu s chloupky housenek.

11.1 Metodický list č.1 pro propojení výtvarné výchovy a prvouky pro 1.a 2. třídu:

Námět: Motýl-přehlídka barev a tvarů

Výtvarný problém: vnímání a objevování barevnosti motýla, práce s osovou souměrností

Výchovně vzdělávací cíl: žáci si vytvoří kladný vztah k motýlům

-naučí se, že je třeba jim neubližovat, doplní si znalosti o motýlech

-žáci si osvojí novou výtvarnou techniku

Technika: malba, otisk struktury, vyrývání reliéfu

Pomůcky: čtvrtky, karton, temperry, štětce, párátko, staré záclony a noviny, černý fix

Motivace: viz práce při pozorování v hodinách prvouky-líhnutí motýla

Postup: Každý motýl má jiný tvar a barvu.

1. Žáci si přeloží čtvrtku a poté si namalují barvou půlku motýla. Přeložením a přitlačením vznikne otisk druhé poloviny motýla.

2. Podobně pracujeme na druhém obrázku jen před otiskem přidáme na namalovanou část zajímavý zbytek záclony a teprve potom otiskneme (záclona se otiskne na namalovanou část, ale i na otisknutou, tam je více vidět reliéf záclony).

3. Další variantou je na novinovém papíře natřít zajímavý motiv ze staré záclony. Poté přenést na čtvrtku a přitlačit starými novinami. Vznikne otisk záclony. Po zaschnutí barvy dokreslit černým fixem obrys svého motýla a náhodně obkreslit otisky záclony (vznikne tak zajímavý reliéf při němž vystoupí skvrnky ohraničené černou linií do popředí).

4. Na čtvrtku nanese barevné vrstvy tempéry volíme typicky jarní barvy). Pomocí párátko nebo konce štětce vyrýváme do ještě (vlhkého podkladu tvary motýlka).

5. Na tvrdý velmi hladký a nesavý karton nanese z tuby přímo barvy do tvaru motýla.

Potom přiložením a stažením tento tvar snímáme na čtvrtku.

Hodnocení a metodické poznámky: Žákům se práce povedli. Každý pojal motýla podle svých představ, jak velikostně, tak barevně. také reliéfy byly zajímavým doplňkem práce. Některým žákům dělala problém otisk záclony (docházelo k ušpinění okolí obrázků). Při práci proto dbáme na čistotu dílka i pracovní plochy. Žákům pomůžeme při otisku se starou záclonou. Podklad pro rytí musí být vlhký a musí být silnější vrstva barvy, aby byl vyrytý reliéf vidět. Při snímání musíme pracovat rychle, aby nám snímaný povrch nezaschl. V závěru můžeme dílka dát do bílé pasparty.

12 Jak rostlina přijímá vodu (prvouka pro 3.třídu)

Motivace: Jestliže má člověk žízeň, musí se napít. Jak to dělají rostliny?

Pomůcky: různé barva potravinářského barviva, průhledné nádoby s vodou, špejle, bílé květiny (kopretina luční, jetel plazivý, sedmikráska chudobka)

Průběh činnosti:

Do nádobek nalijeme vodu a nasypeme trochu potravinářského barviva. Důkladně rozmícháme špejlí. Použijeme alespoň pět nádobek. Barvy žlutá, červená, modrá, zelená a poslední nádoba zůstane jen s čistou vodou.

Do prvních tří obarvených nádobek dáme několik nasbíraných rostlinek s bílým květem, do čtvrté barevné umístíme rostlinku i s kořenem, který jsme předtím důkladně omyli od hlíny, aby nám neznečistila obarvenou vodu. Rostlinky dáme i do neobarvené nádobky.

Vše si dobře prohlédneme, vytvoříme si o tom, co jsme udělali společně stručný zápis do sešitu a umístíme nádoby na okno.

Asi po dvou hodinách začínáme pozorovat změny. Okvětní plátky u větších květů začínají měnit barvu podle toho, jaká barva vody byla v nádobě. U jetele to tolik vidět není. Žáky velice zajímalo, zda i v nádobě, kde voda nebyla obarvena došlo k přijímání tekutiny. Viděli, že tam, kde byly u rostliny kořeny, bylo obarvení víc znát, že rostlina tekutinu přijala rychleji. Pochopili, že rostlině k přijímání tekutiny slouží kořeny i stonk, tak jako člověku k tomuto účelu slouží ústa.

Rostlinky jsme na okně nechali do druhého dne. Když jsme přišli ráno do třídy, zjistili jsme, že všechny rostlinky v obarvené vodě (ať s křeny nebo jen se stonkem) jsou povadlé. Pouze v nádobě s čistou vodou rostlina přežila.

Logicky si odvodili, že jak člověk, tak rostlina potřebuje ke svému životu, světlo, teplo, kyslík, ale hlavně čistou vodu. Proto se o zdroje čisté vody v přírodě musíme dobře starat a neznečišťovat je svým nevhodným chováním.

To že rostliny obsahují vodu jsme si dokázali i dalším pokusem, kdy jsme se pokusili některé stonky nebo plody „vymačkat“ a tím jsme z nich získali kapky tekutiny.

Metodická doporučení:

Při pokusu jsme zvolili skupinovou práci (celkem pět skupinek-každá měla svoji nádobku s tekutinou). Výsledky pokusu jsme potom pozorovali společně. Bílá barva u květů byla zvolena, protože u těchto květů je vidět nápadná změna barvy při ponoření do obarvené tekutiny. Vodu stačí obarvit jen trochu.

Bezpečnost: Dodržování bezpečnosti při skupinové práci, nejíst, nepít, před zápisem do sešitu si omýt ruce.

12.1 Metodický list č.2 pro propojení výtvarné výchovy s prvoukou pro 3.třídy

Námět: Sborník přírodních pigmentů

Výtvarný problém: získávání pigmentů při sběru přírodnin a jeho stopy na papíru

Výchovně vzdělávací cíl: Ověření si poznatků o přijímání vody rostlinami

Technika: nanášení barevných pigmentů přímo z částí rostlin na zvolený podklad

Pomůcky: bílé kousky papíru, červená řepa, borůvky, červená paprika, zelené listy, káva,

(rostliny a plody, které obsahují výrazněji zbarvenou šťávu), nožík, lepidlo, barevná čtvrtka, bílá čtvrtka.

Postup: Motivace na základě předchozího pokusu z hodiny prvouky, kdy jsme pozorovali, jak rostlina přijímá tekutinu.

1. Žáci si přinesou na hodinu různé rostliny a plody, o kterých se domnívají, že obsahují šťávu, která by mohla zanechat po zaschnutí na bílém papíru výraznou barevnou stopu. Například červená řepa, borůvky, maliny, šťovík, a podobně. Pomocí nožiku odříznou kousek plodu, stonku tak, by jím šlo kreslit na

čtvrtku. Vytvoří několik barevných vzorníků na bílý podkladový papír. Nechají zaschnout. Po zaschnutí je nalepí na barevnou čtvrtku, čímž vznikne sborník přírodních pigmentů. Tyto vzorky mohou sami vtipně pojmenovat. Příklad-červená řepa-šťávička červeno řepa. Na tento pokus mohou použít i jiné pigmenty než z plodů, listů. Mohou zkusit hlínu, saze, písek, čaj, kakao...

2. Po vytvoření sborníku si žáci na bílou čtvrtku mohou namalovat přímo přírodninou libovolný obrázek dle vlastní fantazie. Příklad-zeleným stonkem namalují louku. Pomocí červené řepy, borůvky na louku namalují květy.

Hodnocení a metodické poznámky:

Žáky experiment s pigmenty velmi bavil. Následně se přesvědčili, že malovat se nemusí jen pomocí pastelek nebo vodových barev. Na experiment je vhodné přinést co nejvíce různých plodů nebo dalších materiálů ze kterých získáme přírodní pigment. Můžeme dále pozorovat, že barevný pigment se vlivem času mění-čím déle ho máme nanesený, tím se jeho barva mění (vybledne). Žákům vysvětlím nestálost přírodních barev na rozdíl od těch uměle vyrobených.

13 Pozorujeme včelu medonosnou (přírodověda pro 4. třídu)

Motivace: Naše základní škola spolupracuje s místní organizací včelařů, a proto jsme si domluvili návštěvu a zúčastnili se jarní prohlídky včel.

Pomůcky: vhodné oblečení (nevhodné je pestré oblečení-hlavně pozor na žlutou)

Průběh činnosti:

Žáci se od místních včelařů dozvěděli například, že bzučení včela vydává pohybem křídel, že v květech hledají nektar a pyl. Pyl se jim zachytává na chlupatých nohách, nektar včela vysává sosáčkem a shromažďuje ho v medném váčku. Donese ho do voskových buněk plástu. Med včele slouží jako potrava pro ni i pro své larvy. Když má včelstvo dostatek medu, může si včelař část medu vzít. Včelaři vysvětlili žákům, proč je důležité, aby netrhali květiny a kvetoucí keře zvláště na jaře, kdy mají včely po zimě hlad. Také se žáci dozvěděli to, že opylení je důležité proto, aby ovocné stromy mohly plodit.

Při pozorování měli někteří žáci strach, ale ten díky své zvědavosti brzy potlačili. Převládla jejich zvědavost vše vidět na vlastní oči.

Včelaři ukázali žákům otevření úlu a kontrolu zdravotního stavu včelstva. Dozvěděli se, že správně se používá výraz matka nikoliv včelí královna. Matka naklade vajíčka, ze kterých se později vylíhnou larvičky, které včely dělnice krmí mateřskou kašičkou. Dělnic je v úlu nejvíce. Když jsou larvičky vykrmené včely je zavíčkují víčkem z vosku. Z larvičky se vyvine mladá včelka mladuška, která se voskovým víčkem prokouše zevnitř ven. Jejich prací je úklid úlu, ven létají starší dělnice. Funkci v úlu mají i samečci-trubci, kteří musí matku oplodnit. Vajíčka klade matka, proto je tak důležitá a musí dobře přezimovat. Když se překontroluje, opět se úl uzavře a včely tak mohou v klidu pracovat.

Návštěvu včelařů jsme museli zrealizovat po skupinách 6 žáků. Rodiče byli včas informováni a podepsali nám souhlas s exkurzí.

Žáci byli dále seznámeni s rozdíly mezi včelou, vosou, čmelákem. Rozdíl jak velikostní, tak barevný, což si pletou i dospělí. Včelky jsou hnědé, vosy mají výraznou černožlutou kresbu, čmeláci jsou tmaví a nemají žihadlo.

Včelaři žáky informovali o dalších využitích produktů, které včely člověku přináší – vosk, med, mateří kašičku, propolis, včelí jed.

Na závěr byla žákům dána chvílka pro jejich dotazy, kterých nebylo zrovna nejméně. Třeba jak trefí včela do správného úlu, jak rozliší jednotlivé druhy rostlin.

Měli jsme to štěstí, že nám paní kuchařka jako dezert k obědu připravila medové perníčky.

Metodická doporučení: před návštěvou poučit žáky o nevhodnosti prudkých pohybů, hlasitost. Nutné je dopředu informovat rodiče o exkurzi. Zorganizovat vhodně výměnu jednotlivých skupinek.

Bezpečnost: Zajistit písemný souhlas rodičů zjistit, zda nejsou žáci alergičtí na včelí štípnutí nebo med. Vhodné oblečení žáků a možnost zapůjčení ochranných kukel u včelařů. Poučení žáků o vhodném chování. Nedělat prudké pohyby, neklepat na úl, nedupat, nemluvit příliš nahlas.

13.1 Metodický list č.3 na propojení výtvarné výchovy a přírodovědy ve 4.třídě

Námět: Život v úlu

Výtvarný problém: příprava podkladu pro voskovou rezervu, ilustrativní lineární kresba rytím

Výchovně vzdělávací cíl: rozvoj komunikace ve skupině (různé názory, pravidla, spolupráce), dokázat výtvarně vyjádřit změny v přírodě

Technika: malba, vyškrabávání reliéfu, vosková rezerva, tisk houbičkou

Pomůcky: čtvrtka, štětce, párátko, barevné tuše, včelí vosk, svíčky ze včelího vosku, temperové barvy, bublinková fólie, vatové tyčinky, lepidlo, černý fix

Postup: Na základě předchozí návštěvy u včelařů a řízené diskuze o životě včel v úlech se žáci pokusí na čtvrtce vytvořit život na louce.

1. Nejprve žáci nanesou na celou čtvrtku pomocí štětce roztavený včelí vosk (pokud není možnost vosk roztavit, použijí svíčku ze včelího vosku nebo barevné voskové pastely) a nechají zaschnout. Při další práci použijí tuš (může být i temperová barva). Může být černá, ale pokud mají chuť, mohou použít i tmavší barevnou tuž. A nechají důkladně zaschnout. Po zaschnutí párátkem nebo obrácenou stranou štětce vyrývají do barevné tuše obrázky toho, jak podle nich vypadá život včel v úlu.

2. Podobně můžeme pracovat v obráceném postupu, kdy si žáci svíčkou ze včelího vosku nakreslí obrázek s tématem včel (život, jak sbírají pyl, včelu, matku). Nakonec pomocí barevných tuží obrázek vybarví. Mohou použít víc barev na jeden nebo obrázek mít jednobarevný. Místa, která byla pokryta voskem zůstanou neobarvena (jen nažloutlá barvou včelího vosku). Žáky nakreslený voskový námět tak vystoupí do popředí.

3. Žáci si z mezistěn mohou vyrobit včelí svíčku. Na mezistěnu si položí knot a zavínováním kolem něho si vyrobí svíčku. Další možností je vosk rozehrát v nádobě a knot postupně ponořovat do roztaveného vosku a na vzduchu vždy nechat zatuhnout. Takto postupovat do chtěné velikosti svíčky.

4. Žáci si vytvoří domeček pro včely („báň“) z bublinkové fólie, kterou umístí na čtvrtku tak, aby mohli dotvořit strom, na který je zavěšena. Pomocí kuchyňské houbičky nanáší barvy jak na fólii, tak na čtvrtku, kde znázorňují strom a louku, květy na louce. Po zaschnutí barev pomocí otisku palce vytvoří včelky. Těm vatovou tyčinkou dotvoří křídla a černou fixou tykadla a pruhy na těle.

Hodnocení, metodické poznámky:

Žákům se práce podařila a velmi je bavila. Každé dílo bylo originálem a každý žák svoji práci pojal podle vlastní fantazie. Při práci je důležité použít kvalitní tuž, aby šel vosk dobře překrýt. Pokud budeme vosk rozehrávat musí být vždy dodržena bezpečnost (hrozí popálení horkým voskem) a proto tavit vosk musí učitel (v horké vodní lázni) a musí dohlížet na jeho nanášení. I svíčky se podařily a při jejich použití jsme ve vzduchu cítili krásnou vůni medu. Na některé úkoly je potřeba větší časová rezerva kvůli důkladnému zaschnutí nanášených barev

14 Proměny ročních období, proměna strom během roku, od květu po plody-celoroční pozorování (přírodověda pro 4. ročník)

Motivace:

Jedním z dílčích vzdělávacích cílů RVP ZV je vytvářet povědomí o rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách v přírodě. Ke sledování proměn v přírodě je vhodné vybrat jedno konkrétní místo, které budeme se žáky pozorovat. Místo je vhodné vybrat v okolí školy. My jsme zvolili nedaleký lesík, který je v blízkosti školního pozemku. Rostou zde dřeviny v druhovém zastoupení divoká hrušeň, líska, dub, buk, jírovec, javor klen a mléč. S motivací jsme začali již na jaře, kdy se příroda začíná probouzet. Seznámíme žáky se záměrem, že budeme les pozorovat po celý rok, to znamená i v následujícím školním roce.

Průběh činnosti:

Na jaře začneme pozorovat a sledovat se žáky typické znaky tohoto ročního období u stromů.

S místem pozorování se podrobně seznámíme, společně projdeme lesík v okolí školy. Žáky zvlášť upozorníme na prvky, u kterých očekáváme změnu. Například že stromy už mají pupeny, které co nejdříve puknou a začne z nich růst listí. Na jeho svěží zelenou barvu. Zvolili jsme skupinové pozorování. Tyto vybrané prvky, je potřeba nějak zaznamenat, abychom mohli v budoucnu zaznamenávat skutečnosti.

Pozorování pučení pupenů a rozkvétání poupat bylo pro žáky zajímavé. Změny při pučení, rozkvétání a kvetení stromů probíhá relativně rychle, a proto se žákům dobře pozoruje. Je vhodné využít lupy. Je důležité vybrat vhodný strom, aby byl pro žáky dobře dostupný.

Další zajímavé pozorování bylo pro žáky opadávání květních lístků a narůstání malých plůdků. Složitý proces opylení a oplození květu, jsme si vysvětlili v hodině prvouky. U stromu jsme pozorovali včelu, a žákům jsem vysvětlila, že když včela květ

neopyluje, květ po odkvětu upadne a plod z něj nevyroste. Zaznamenávali jsme rašící pupeny, poupata, rozkvetlý strom, plůtky a nezralé plody. Žáci pravidelným pozorováním, vývoj plodu pochopili.

Vzhledem k tomu, že lesík je v těsné blízkosti školy a v září jsem měla stejné žáky v dalším ročníku, nebylo obtížné stromy na podzim dále pozorovat. A tak jsme mohli pozorovat uzrálé plody, opadané listí, shrabávat listí. Zde jsme si vysvětlili, proč listí vlastně opadá. Také to, že jehličnaté stromy, kromě modřínu jsou pře zimu stále zelené a listnaté stromy holé. Viděli jsme zasněžené větve a krystalky námrazy na větvích a v neposlední řadě znovu roztátí sněhu a vliv slunečních paprsků na stromy.

Metodická doporučení:

Během celého pozorování vybíráme jednotlivé prvky, které žáci vlastní zkušeností, prožitkem poznávají. Vhodné je při jednom pozorování se věnovat jednomu prvku. Pozorování je možné provádět po celý rok. Při přechodu z jednoho ročníku do dalšího je vhodné se na dalším pozorování domluvit i s novým vyučujícím. Místo záznamu pozorování mohou žáci zpracovávat své poznatky i výtvarně.

14.1 Metodický list č.4 pro propojení výtvarné výchova a přírodovědy pro 4. třídu

Námět: Jak vypadá strom během jednoho roku

Výchovně vzdělávací cíl: rozvoj komunikace (různé názory, pravidla, spolupráce).

Výtvarný problém: Barevná kompozice zapouštěním pigmentů na vlhký podklad, koláž materiálů do kompozice stromu

Technika: Experiment

Pomůcky: anilínové barvy, temperové barvy, vodové barvy, štětec, kelímek s vodou, hrubozrnná sůl, barevný krepový papír, lepidlo, černý fix, černá tuš, suché vylisované listy, bublinková fólie, čtvrtky.

Motivace: pozorováním změn stromů v průběhu celého roku.

Postup: Žáci tvoří svůj strom ročních dob. Využijí celkem 4 čtvrtky velikosti A4 a jednu A3. Během celkem 6 hodin výtvarné výchovy vytvoří svůj strom s ročním obdobím.

1.úkol-Zima

Žáci si na čtvrtku nanášeli anilínové barvy (odstíny modré) a ještě do mokrého podkladu vsypávali hrubozrnnou sůl, která po zaschnutí barev vytvářela na barevném podkladě zajímavé stopy (krátery), které mají evokovat sněhové krystalky. Po zaschnutí odrolili ze čtvrtky sůl.

Reflexe a metodické poznámky:

Práce se dětem myslím líbila. Pracovali s nadšením, soustředěním. Tato činnost není finančně ani prostorově náročná (i když mi dělalo problém sehnat hrubozrnnou sůl), což hodnotím pozitivně. V závěru hodiny každý žák zhodnotil jak sebe, tak i nápad na tuto práci v hodině. Já jsem pak všechny děti pochválila za odvedenou práci.

Organizace práce se povedla. Ještě si příště musím dopředu vyzkoušet vhodný podkladový papír, protože na malé čtvrtky se to nedařilo (moc sály barvu, a tak se krátery nedařily). Museli jsme použít jiný papír (přírodní).

2.úkol-Jaro

Pomocí kousků navlhčeného krepového papíru vytvoříme barevný podklad pro naši další práci.

Žák si na navlhčenou čtvrtku přikládal různobarevné kousky krepového papíru. Následně je přetřel navlhčenou houbičkou. Asi po 10 minutách odstranil z čtvrtky krepový papír. Po odstranění nám vznikla barevná čtvrtka, kterou jsme po zaschnutí využili k další tvorbě.

Dalším postupem bylo, že si žák na svůj barevný podklad černým fixem nakreslil květy, listy. Potom to vystříhl a umístil na A4 formát a nalepil.

Reflexe a metodické poznámky:

Dopředu jsem si připravila kousky barevného krepového papíru s barvou jara (žlutá, zelená, oranžová, červená). Práce se dětem líbila. Pracovali s nadšením, soustředěním. Tato činnost opět není finančně ani prostorově náročná, což hodnotím

pozitivně. V závěru hodiny každý žák zhodnotil jak sebe, tak i nápad na tuto práci v hodině. Já jsem pak všechny děti pochválila za odvedenou práci.

Čas bych pro příště zvolila možná i delší. Organizace práce se ale jinak povedla. Zkusíme využít i jiný námět.

3.úkol-Léto

Tisk z bublinkové fólie.

Žáci na kousky bublinkové fólie nanáší temperovou barvu (červenou nebo žlutou). Barva musí být nanášena na reliéfní stranu fólie. Po nanesení otiskují reliéf fólie na čtvrtku. Tato struktura evokuje plody stromů (třešně, hrušky nebo malá jablka).

Reflexe a metodické poznámky:

Práce se žákům velmi podařila. Tento druh tisku byl pro ně úplnou novinkou. Bublinkovou fólii jsme měla předem nastříhanou, temperovou barvu jsem využila v lahvičkách (již má tu správnou konzistenci a žáci ji nemusí ředit). Je potřeba dbát na čistotu při otisku.

4.úkol-Podzim

Otisk suchého vylisovaného listu

Žáci si na předem vylisované suché listy nanáší temperové barvy. Je vhodné nanášet barvy, které se hodí k podzimu (červená, žlutá, temně zelená, hnědá). Barvu nanáší na žilkovanou stranu listu pomocí štětce. Listy potom otisknou na čtvrtku. V otisku se objeví žilkování a struktura listu.

Reflexe a metodické poznámky:

Práce byla zdařilá, žáci se bavili. Je vhodné požit jeden druh listů a menší listy. Příště nasbírám listy do zásoby i já, protože někteří žáci si listy nepřinesli a museli si půjčit od spolužáků což zdržovalo.

5.úkol-Kmen stromu

Na formát A3 si žáci pomocí otisku vlastních prstů vytvoří kmen stromu. Zvolí si buď hnědou nebo černou barvu. Na svůj prst si nanesou vodovou barvu namočením do kelímku s vodou a následně do barvy.

Reflexe a metodické poznámky:

Při práci je důležité dbát na čistotu pracovní plochy, ale i oděvů žáků. Žáci si musí uvědomit tvar kmenu, který strom má.

6. úkol-Kompletování vlastního stromu

Poslední úkol je zaměřen na kompletování všech pěti úkolů-jaro (květy z papírů obarvených krepovým papírem), léto (plody z tisku z bublinkové fólie), podzim (otisk žilnatiny listů), zima (sněhové krystalky z anilínových barev a hrubozrnné soli) a kmen stromu (otisk svého prstu).

Žáci si své výtvary slepí dohromady podle instrukcí vyučujícího a dílo na závěr dokončí buď černým fixem nebo tuší. Na slepené čtvrtky s ročním obdobím dokreslí korunu stromů s větvemi, která bude plynule napojena na kmen stromu.

Závěr a sebereflexe z celé práce

Nejprve bych uvedla to, že veškeré činnosti jsem řadila do výtvarné výchovy ve čtvrté třídě, kde je celkem 17 žáků. Tyto činnosti jsme ještě vůbec nezkoušeli, ale tato třída se vždy s nadšením vrhá do všech nových aktivit.

Co se týče náročnosti na přípravu, tak pro mne bylo nejvíce časově náročné sehnat některé pomůcky jako třeba hrubozrnnou sůl. Ostatní materiály mám k dispozici ve třídě, neboť s nimi často pracujeme. Pokud mám hodnotit komunikaci mezi žáky ve tak si myslím, že se dovedli vždy rozumně domluvit, když bylo třeba. Občas se našel někdo, kdo během práce vyrušoval, ale myslím si, že se mi ho zvládlo domluvou usměrnit.

Já osobně jsem byla velmi mile překvapena jak přístupem dětí, tak i tím, jak nápadité byly. Určitě tyto činnosti s dětmi ještě v budoucnosti využiji.

15 Pozorujeme život v přírodním společenstvu vod a moří (přírodověda pro 4. třídu)

Motivace: Pomocí povídky Mitchell Beazley: Neobyčejné ryby

„Za 400 milionů let, co ryby existují, vyvinula se u nich úžasná rozmanitost speciálních přizpůsobení různým prostředím, ve kterých žijí. Některé hlubinné ryby skrývající se v mořských propastech hlubokých přes 3000 m mají velmi bizarní tvary. Naproti tomu tropické ryby korálových útesů hýří těmi nejzářivějšími barvami. Každá tato zvláštnost, ať je pro lidské oko ošklivá či krásná, je pro ryby životně důležitá.“ ...

Pomůcky: vhodné oblečení, sešit na zápisky

Průběh činnosti: S žáky jsme se nejprve vydali do okolí, k rybníku, pozorovat jeho břehy. Všimli jsme si rostlin, které rostou v okolí a také jsme pozorovali kachnu divokou a volavku popelavou. Kachna se před námi chtěla schovat, protože nastalo období, kdy si v křoví na břehu staví hnízdo, kde snáší vejce a později vyvede mladé. Žáci si všimli, jak je pro toto dokonale vybavena-její peří je hnědé barvy, a tak splyne s okolím a není vidět okem člověka ani predátora.

Za pomoci místní organizace rybářů jsme se mohli podívat i do sádek, kde žákům vysvětlili vývoj ryb. Nejprve se uměle odebere mlíčí (samců), jikry (samic)

a společně se vytře, aby došlo k oplodnění. Potom se čeká na vylíhnutí rybího plůdku...

Žáci se samostatně zapojovali do diskuse, zajímalo je, jak dlouho trvá, než se mohou rybky vysadit buď do řeky nebo rybníku. Jaké ryby jsou typické pro řeku, která tu protéká. Zda se v ní objevují například raci nebo zda mají problémy s predátory či pytláky.

Poté jsme absolvovali exkurzi do Botanické zahrady v Liberci, kde jsme se zaměřili na akvária s exotickými rybami, ale viděli jsme i krokodýly a želvy. Také jsme si mohli prohlédnout korály a rostliny v mořích. V botanické jsme též pozorovali rostliny typické pro různé podnební pásy.

Hodnocení: Bylo náročnější zorganizovat exkurzi do botanické zahrady než besedu s místními rybáři. Je ale dobře, že se to oboje podařilo, protože alespoň měli žáci možnost porovnat život sladkovodních živočichů i těch žijících v moři.

15.1 Metodický list č.5 na propojení výtvarné výchovy a přírodovědy - 4.ročník

Námět: Vodní svět

Výtvarný problém: rozlišování barevnosti vodních ploch, reflexe reálných objektů na vodní hladině, struktura zčeřené vody

Výchovně vzdělávací cíl: rozvoj komunikace ve skupině (různé názory, pravidla, spolupráce).

Technika: tisk ze skleněné destičky, polystyrénového tácku

Pomůcky: čtvrtky, skleněné destičky, polystyrénové tácky, štětec, temperové nebo akrylové barvy, malý váleček nebo špachtlička

Motivace: Možnost vytvoření vlastního podmořského světa s korály a fantazie při znázorňování ryb.

Postup:

1. Tisk ze skleněné destičky: žáci si na skleněnou destičku nanosí různé barevné skvrny. Pomocí válečku tyto skvrny rozválí po destičce (mohou použít i špachtličku a barvu „roztahat“). Potom na destičku přiloží čtvrtku a přihladí ji rukou, následně čtvrtku sejmou. Mohou ze stejné „matrice“ sejmout víc obrázků. Také je možné čtvrtku po matrici i táhnout a výsledek bude jiný.

2. Na polystyrénový tácek si žáci pomocí špičatého konce štětce nakreslí vytlačení vlastní ryby. Potom nanosí štětcem barvu na tácek, přiloží čtvrtku, přitlačí rukou a obrázek sejmou. V tomto případě se otiskne okolí ryby, která zůstane bílá. Můžeme udělat i obrácený postup, kdy vše, co nemá být pokryto barvou zatlačíme a vystouplý necháme pouze obrys ryby. Při nanosení barvy a následném otisku se nám otiskne pouze ryba.

Hodnocení a metodické poznámky:

V prvním úkolu jsme zjistili, že lépe se nám pracovalo s akrylovými barvami, i když jsou pro nás dražší. Bylo to protože, méně rychle zasychali, a tak na tisk bylo dostatek času. Také jsme přišli na to, že pokud chceme snímat tažením musíme mít o něco řidší barvu, aby byl efekt lepší.

Skleněné destičky lze použít opakovaně, lehce se omyjí, jen pořízení je trochu nákladnější a náročnější. Mohly by se také nahradit nějakým lesklým kartonovým papírem nebo umělohmotnou destičkou, která by šla použít také vícekrát.

V druhém úkolu nebyl problém sehnat polystyrénové destičky. Žáci si přinesli tácky, které se v marketech dávají např. pod zeleninu nebo krájený sýr. Více pracné bylo vytlačovat vše kromě obrysu ryby, ale žáky práce nadchla a zkoušeli různé varianty.

16 Návštěva arboreta na Hrubé Skále a pozorování různé struktury kůry kmenu (prvouka pro 3.třídu)

Motivace: Možnost navštívit tzv. „přírodní galerii“

Pomůcky: atlas stromů, turistická mapa, vhodné oblečení, psací potřeby, malé igelitové sáčky na vzorky

V rámci školních šablon, projektový den mimo školu, se žáci třetí třídy vypravili vlakem na Hrubou Skálu, kde v nedalekém lesním arboretu pozorovali různorodost kůry stromů, listů a plodů.

Žáci dostali část turistické mapy s okolím Hruboskalska. Ve škole jsme si společně zkusili orientaci na mapě a čtení mapových značek.

Po vystoupení z vlaku nás pomocí mapy a turistických značek a ukazatelů dovedli až na místo, kde se nachází arboretum. Tak na nás již čekal správce, který nás během celého dne provázel. Ukazoval žákům různé listnaté i jehličnaté stromy, povídal o tom kolika let se jednotlivé druhy dožijí a kolik potom měří. Žáci některé stromy určovali pomocí atlasu stromů. Měli také dovoleno si sebrat vzorek plodů

a semen ze stromů, popřípadě, pokud nedošlo k velkému poškození odloupnout kousek kůry.

Metodické doporučení: Dopředu žáky seznámit s mapou. Poučit je, že arboretum se nachází v Českém ráji což je chráněná krajinná oblast a s toho plyne, jak se tam musíme chovat. Upozornit, že pokud správce nedovolí nic trhat nebo odebírat vzorky, budou to respektovat.

16.1 Metodický list č.6 na propojení výtvarné výchovy a prvouky pro 3.třídu

Námět: Každý povrch je jiný

Výtvarný problém: kompozice hlavních částí stromu různými technikami

Výchovně vzdělávací cíl: objevování estetické a dekorativní hodnoty, rozvoj komunikace ve skupině (různé názory, pravidla, spolupráce). Při práci s různorodou grafickou technikou (textury linií vzniklých vrstvením odlišného materiálu, barvy i charakteru) pozorování výsledné práce

Technika: Experiment

Pomůcky: provázky, nitě, bavlnky, papír, temperové barvy, štětec, kelímeček s vodou, vylisované listy, kůra ze stromů (případně jiná přírodnina), bublinková fólie, vlnitý karton a další

Motivace: hra na „umělce“: možnost vyzkoušet, jak vypadá otisk různé textury materiálu

Postup: Pracujeme ve skupinkách. Pomocí uspořádání, proplétání a uzlování provázků se pokusíme vytvořit tvar kmene stromu. Žák si vybral nit či provázek, kterou nabarvil. Pak položil na bílý papír, který přeložil a otiskl na jiný papír libovolnými pohyby. Dále pak otiskem listu příp. kůry z kmene tuto fantazijní představu dotvoříme.

Hodnocení a metodická doporučení: V závěru hodiny každý žák zhodnotil jak sebe, tak i nápad na tuto práci v hodině. Já jsem pak všechny žáky pochválila za odvedenou práci. Vznikala náhodná díla, která žákům doslova učarovala. Stejným způsobem pokračovali i s dalšími přírodninami. Této činnosti jsme věnovali nakonec téměř dvě vyučovací hodiny. Práce se dětem líbila. Pracovali s nadšením, soustředěním. Tato činnost není finančně ani prostorově náročná, což hodnotím pozitivně.

Dopředu jsem si připravila provázky, nitě různých délek, vylisované listy ze stromů, kůru z kmene (tento materiál si mohou žáci donést i sami). Skupiny byly malé – jen po dvou žácích. Zkusila bych pracovat s dětmi i ve větších skupinách. Organizace práce se ale jinak povedla. Zkusíme využít i jiný materiál.

Také bych chtěla uvést, že činnosti jsem řadila do třídy, kde je 7 žáků s SPU a jeden s ADHD. Žáci pracovaly v různě velkých skupinách. Činnosti jsme ještě nezkoušeli, ale třída se vždy s nadšením vrhá do všech nových aktivit.

Co se týče náročnosti na přípravu, tak pro mne bylo nejvíce časově náročné nasbírat a vylisovat listy (toto jsem měla schované ještě od podzimních činností) a kůru ze stromů opracovat tak, aby šla žákům dobře otisknout.

Ostatní materiály mám k dispozici ve třídě, neboť s nimi často pracujeme. Pokud mám hodnotit komunikaci mezi žáky ve skupinách, tak si myslím, že se dovedli vždy rozumně domluvit, když bylo třeba. Velmi dobře se zapojili do komunikace i žáci s SPU. Občas se našel někdo, kdo během práce vyrušoval, ale myslím si, že se mi ho zvládlo domluvou usměrnit.

Já osobně jsem byla velmi mile překvapena jak přístupem dětí, tak i tím, jak nápadité tyto činnosti v praxi byly. Určitě tyto činnosti využiji a zkusím použít i jiné materiály a tvary.

17 Užitečný proti škůdci-Mravenec lesní X Lýkožrout smrkový (přírodověda pro 4.třídu)

Motivace-Knížka Ondřeje Sekory-Ferda Mravenec

Pomůcky: vhodné oblečení do lesa, lupa, plastová nádobka,

Průběh činnosti:

Mravenec lesní je jeden z nejvýznamnějších živočichů v ochraně lesa. Oproti lýkožroutu smrkovému, který je obávaným lesních dřevin.

Vypravili jsme se proto do lesa najít mraveniště lesního mravence a pozorovat, jak mravenec žije. Žáci se před vycházkou dozvěděli, že mravenec, ale i jeho dům (mraveniště), je zákonem chráněné. Také je velmi zajímavé to, že vlastně to, co je nad zemí slouží pouze jako ochrana vlastního obydlí. Mravenci důmyslně budují své chodbičky pod zemí, kde vychovávají své mladé.

V lese jsme měli štěstí, protože jsme našli hned dvě různě velká mraveniště. Pomocí lupy jsme pozorovali, jak jsou mravenci pilní. I ten nejmenší dokázal nést velký náklad. Pomocí tykadel si předávali informace. Když jsme do hromady trochu šťourali, začali se mravenci rychleji pohybovat ve snaze rozbité místo co nejrychleji opravit.

Na zpáteční cestě z lesa, jsme natrefili na černé krabice umístěné na dřevěných tyčích. Žákům jsem vysvětlila, že to jsou lapače na jednoho velmi rozšířeného škůdce na lesních porostech. Na lýkožrouta smrkového. Larvy tohoto škůdce vyžirají lýko stromů. Lýkožrout je asi půl centimetrů velký, hnědý brouk, jehož rozmnožovací schopnosti mu dovolují za sedm až deset týdnů vyvést novou generaci. Boj s tímto broukem je obtížný. Postižené stromy se musí vykácet, kůra oloupat a spálit, než se brouci stačí vyrojít.

Ukázala jsem jim obsah tohoto lapače. V lapači byli mrtví brouci a destička s feromonem samičky, která svým pachem láká samečky, kteří dokáží do lapače vlétnout, ale už nedokáží vylézt ven. Lesníci a myslivci tyto lapače chodí pravidelně kontrolovat a

pomocí plastové nádoby měří množství (počet) brouků v postižené oblasti. Tuto situaci potom vyhodnotí a provedou důležité kroky k odstranění kůrovcové kalamity.

Metodické poznámky:

Důležité je zajistit souhlas rodičů s vycházkou. Projít si dané místo dopředu, aby byla jistota, že v oblasti se vyskytuje jak mraveniště mravence lesního, tak lapač na lýkožrouta smrkového. Žáky také musíme poučit o chování v přírodě a k chráněnému druhu. Jako motivaci lze použít i některý přírodovědný program v televizi na dané téma.

17.1 Metodický list č.6 na propojení výtvarné výchovy a přírodovědy ve 4. třídě

Námět: Hledáme cestičky, kam nás asi zavedou

Výtvarný problém: získání informací o struktuře povrchu

Výchovně vzdělávací cíl: rozvoj komunikace ve skupině (různé názory, pravidla, spolupráce), rozvoj vlastní fantazie a kreativity.

Technika: experiment

Pomůcky: čtvrtky, temperové nebo akrylové barvy, přírodniny, provázky, kulička, krabice, želatina (prášek s návodem na výrobu), pečicí plech, váleček, tuž, brčko.

Postup:

V první řadě si dopředu pro žáky připravím na pečicí plech želatinu. Uvařím ji podle návodu na sáčku. Použiji však víc sytké hmoty než vody, aby byla velmi pružná. Při nalévání se snažím, aby mi nevznikly na ploše bubliny, které by mohly vadit při snímání následné barvy.

1. Na předem připravenou želatinu nanese přímo z tuby barvy (tempera, akryl), které rozválíme válečkem stejnoměrně po celé ploše. Následně poklademe provázkem, klacíky. Nakonec položíme předem vystřižený tvar mravence. Na celé položíme papír a přitlačení se nám otiskne plocha. V místech, kde byly položeny předměty zůstane plocha

bílá. Obrázek můžeme sejmut vícekrát, pokaždé bude intenzita barvy jiná. Otisk nám symbolizuje život v mraveništi.

2. Do papírové krabice vložíme papír. Vymáčkneme trochu barvy přímo z tuby. Dáme kuličku. Krabici zavřeme a třesením kuličku v krabici přesouváme-vznikají náhodné cestičky, které mohou symbolizovat cestičky larev lýkožrouta smrkového pod kůrou.

3. Na čtvrtku kápneme několik kapek tuže. Pomocí brčka, do kterého foukáme vznikají cestičky. Tyto můžeme buď nechat takto hotové, nebo v případě zájmu žáků kolorovat v některých místech vodovými barvami.

Reflexe, seberexlexe, metodická doporučení:

U úkolu č.1 je vhodnější pracovat ve skupinkách. Žáci také projeví zájem o samostatné vyrobení podkladu pro tisk-želé. Myslím si, že by to podle návodu a s dopomocí zvládli, jen by se toto muselo uskutečnit jiný den, aby želé stihlo pořádně ztuhnout. Musela bych jim také pomoci „vyhnat“ z podkladu bublinky, aby byl podklad rovný a pevný.

V papírové krabici bylo překvapení, které se nejvíce líbilo žákům s SPU.

U posledního úkolu musím dát pozor na správné dýchání, protože by se některým žákům mohla zamotat při foukání do brčka hlava.

Celkově měla tato originální činnost u žáků úspěch a všechna díla se velmi povedla.

18 Dotazníkové šetření učitelů a žáků

Cílem dotazníkového šetření bylo u pedagogů zjistit, zda by využili nové metodické listy a pokud by byly netradiční, zda by neměli problém získat finanční prostředky na využitý materiál a pomůcky.

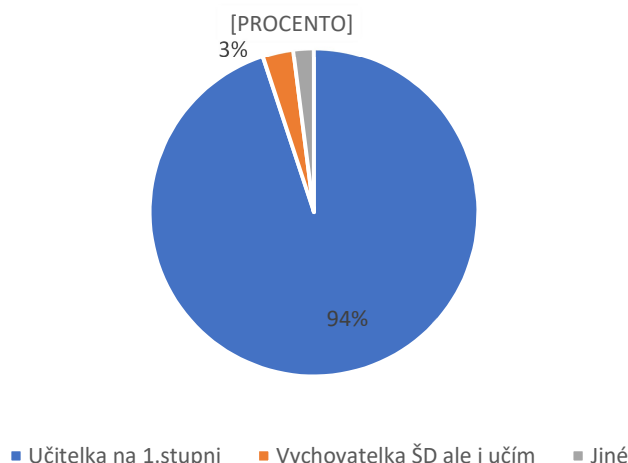
Na základě svého tématu pro diplomovou práci jsem oslovila učitelé na sociálních sítích s krátkým dotazníkovým šetřením. Dotazník byl vložen na sociální sítě, do různých skupin (například do skupiny náměty a inspirace pro 4.třídu, a další). Byli jim položeny následující otázky a jejich výsledky jsou zaznamenány. Celkem náhodně na dotazník odpovědělo 178 lidí, jejichž odpovědi jsem všechny zaznamenala.

U žáků bylo cílem ověřit, jak hodnotí vybrané činnosti, zda se jim aktivity líbily. Dále zda nebyly činnosti pro ně náročné a které je nejvíce zaujaly a proč.

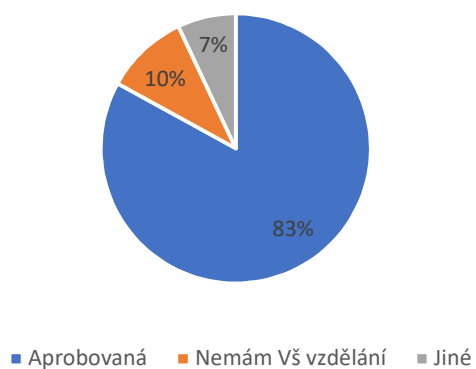
Výtvarná výchova v přírodovědě na 1. stupni ZŠ-dotazník pro pedagogy.

Vyberte vždy jednu odpověď (odpovědi jsou v relativních četnostech-%)

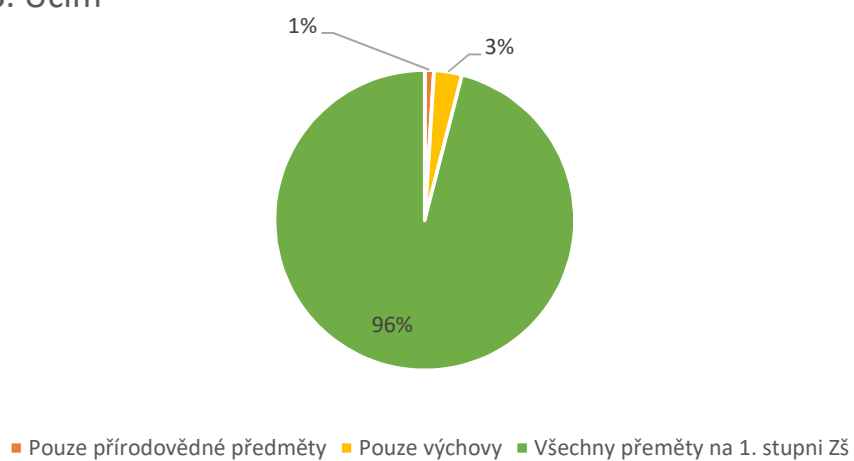
1. Jsem

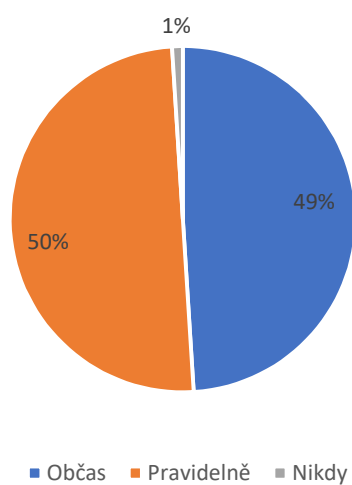
2. Jsem

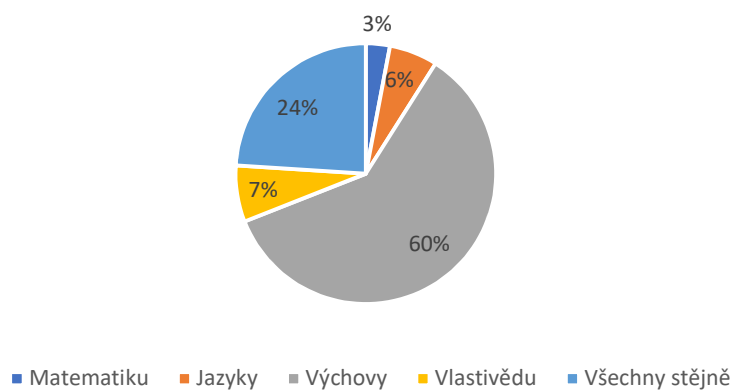
3. Učím

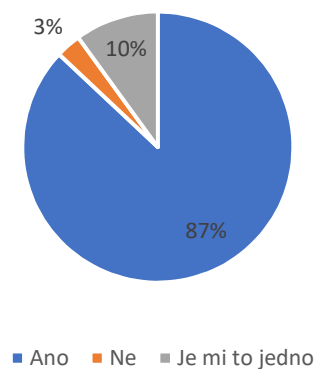
4. V přírodovědě propojuji i jiné předměty

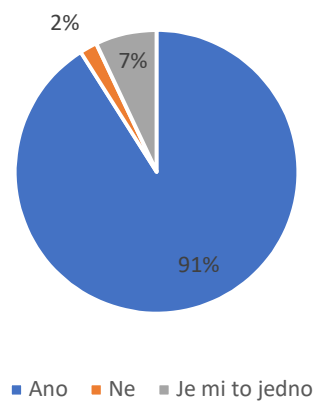
5. Jaké předměty nejčastěji propojujete s přírodovědou

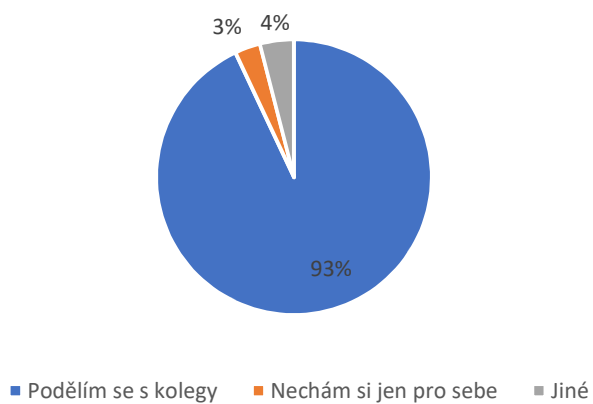
6. Uvítal/a bych metodické listy na propojení výtvarné výchovy a přírodovědy:

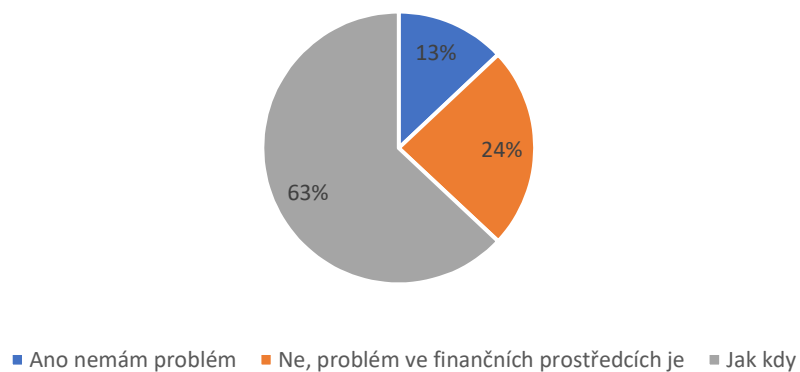
7. Chtěl/a bych využít netradiční výtvarné techniky

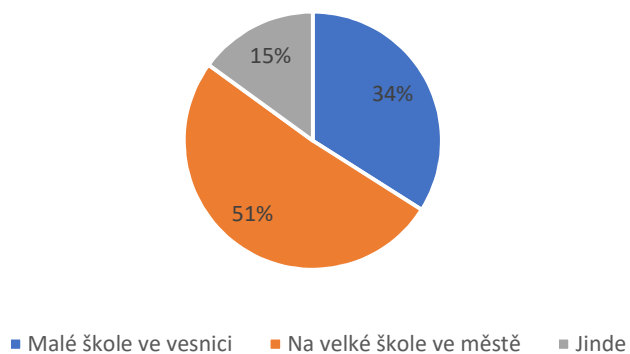
8. Pokud něco nového (nové metodické listy) získám:

9. Na netradiční techniky nemám problém získat finanční prostředky

10. Pracuji na:

Z tohoto dotazníkového šetření plyne, že odpovídali nejvíce aprobovaní pedagogové 1. stupně ZŠ, z velkých škol, kteří učí všechny předměty na tomto stupni školy. Ve svých hodinách nejvíce propojují výchovy a rádi by propojili výtvarnou výchovu s přírodovědnými předměty. Metodické listy by uvítali. Rádi by pracovali s netradičními technikami, ale občas je problém na tyto techniky získat finanční prostředky. Pedagogové, kteří dotazník vyplnili, jsou přátelští, protože pokud by získali nové metodické listy, tak by se o ně s ostatními podělili.

U žáků jsem rozdala dotazníky po vytvoření všech prací. I když byly metodické listy pro výtvarnou výchovu vytvořeny pro určitý ročník, tak protože jsme malá škola a žáci o práci projeví velký zájem vyzkoušela jsem všechny metodické listy ve všech pěti ročnících naší školy. Dotazník byl krátký, čas na reflexi byl 5-10 minut. Žákům bylo položeno 5 otázek, z toho čtyři byly kroužkovací a jedna dopisovací. Celkem na škole je 80 žáků.

Dotazník pro žáky:

Zadaná otázka	Ano	Ne	Nevím
Jak se ti práce líbily?	48/ 60 %	20/ 25 %	12/ 15 %
Byly práce náročné?	55/ 69 %	20/ 25 %	5/ 6 %
Byla práce zábavná?	46/ 58 %	15/ 19 %	19/ 24 %
Byla tato práce neobvyklá?	51/ 64 %	12/ 15 %	17/ 21 %

Poslední otázka byla: Která z prací se ti nejvíce líbila a proč?

Na tuto otázku většina žáků odpovědělo, že se jim nejvíce líbil tisk ze želatiny, protože nemuseli používat štětky. To, že žáci v metodických listech většinou štětec nemuseli použít hodnotili velmi pozitivně.

Z uvedených odpovědí žáků plyne, že metodické listy pro výtvarnou výchovu byly zábavné, netradiční a žákům se práce líbila. Svědčí o tom i to, že všechny ročníky si postupně vyzkoušely všechny metodické listy, a to i přesto, že zrovna neprobírali učivo, které bylo obsaženo v přírodovědných předmětech v daných ročnících

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo zábavnou formou propojit přírodovědné předměty na 1. stupni ZŠ s výtvarnou výchovou a vytvořit metodické listy pro jednotlivé ročníky. Mojí motivací při samotné práci byl i ten fakt, že jsem aktivním myslivcem a k naší přírodě mám velmi kladný vztah. Ráda také experimentuji a vím, že co si žáci vyzkouší „na vlastní tělo“, to si snáze zapamatují.

Žáci si ověřili prakticky i některé výtvarné postupy s poznatky získanými v přírodovědě (např. jak rostlina přijímá vodu, které pigmenty přírodniny obsahují).

Byla jsem velmi ráda, že metodické listy, i přesto že byly určené pro určitý ročník, si nakonec vyzkoušeli všichni žáci 1. stupně.

Důležitou roli sehrálo i navození pohodové atmosféry nejen při návštěvách v přírodě, ale při společné práci. Žáci dokázali nejen tvořit samostatně, ale neměli ani problém s prací ve skupinkách, kde se zapojili do týmové práce i žáci s SPU.

I když se ne vždy tvoření obešlo bez potíží, někdy se nám i nepovedlo a museli jsme zkoušet znovu, tak výsledná práce vždy stála za to. Radost žáků z jejich tvorby byla umocněna i tím, když svoje dílka našli na školní výstavě, kde si úspěšnost mohli porovnat i mezi ročníky.

Prací na jednotlivých metodických listech jsem si ověřila, jak žáci citlivě vnímají okolní přírodu a co vše si o ní dokáží zapamatovat.

Moc bych si přála, aby se mi podařilo takto s výtvarnou výchovou propojit v budoucnosti i některé jiné předměty, které na 1. stupni ZŠ vyučuji a poskytnout metodický materiál nejen pro sebe, ale i pro ostatní kolegy.

Seznam literatury

RAKOUŠOVÁ, Alena. Integrace obsahu vyučování: [integrované slovní úlohy napříč předměty]. Praha: Grada, 2008, 158 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2529-1.

READ, Herbert Edward. Výchova uměním. Praha: Odeon, 1967, 421 s.

THOROVÁ, Kateřina. Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt. Praha: Portál, 2015, 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6.

HOSMAN, Zdeněk. Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. ISBN 978-80-7394-001-0.

MACKO, A., NEVŘELOVÁ, O. Výtvarná výchova v 3. a 4. ročníku ZŠ: metodická příručka. 4., upr. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Metodické příručky (Státní pedagogické nakladatelství).

ROESELOVÁ, Věra. Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy. Přeproc. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2003. ISBN 80-7290-129-X

ROESELOVÁ, Věra. Námět ve výtvarné výchově. Ilustroval Robert. JEŽDÍK. Praha: Sarah, c1995. ISBN 80-902267-4-4.

ROESELOVÁ, Věra. Linie, barva, tvar ve výtvarné výchově. 1. vyd. Praha: PedF UK. ISBN 80-7290-237-7.

PODLIPSKÝ, R., VANČÁT, J., UHL SKŘIVANOVÁ, V., ZIKMUNDOVÁ, V., a kol., 2017. tvořivost ve výtvarné výchově a její účinky na všeobecné vzdělávání. Plzeň: ZČU. ISBN 978-80-261-0728-6.

HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P., 2005. Didaktika výtvarné výchovy. 1. vyd. Praha: PedF UK. ISBN 80-7290-237-7.

UŽDIL, J., HRON, J. Metodika výtvarné výchovy na národní škole: prozatímní učebnice pro pedagogický institut. 2. přeprac. vyd. Praha: SPN, 1961.

UŽDIL, J. Výtvarná výchova, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962

UŽDIL, J., Mezi uměním a výchovou. Praha: SNP, 1988

UŽDIL, J., Výtvarný projev a výchova. Praha: SNP, 1974

ŠVEC, V., MAŇÁK, J., výukové metody. Brno: Paido: 2003. ISBN 80-7315-039-5.

ČÁP, M., MAREŠ, J., Psychologie pro učitele. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-545-8

DIESELOVÁ, V.: Námět ve výtvarné výchově. Nakladatelství Sarah, Praha 2000. ISBN 80-902267-4-4

ROESELOVÁ, Věra. Řady a projekty ve výtvarné výchově. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8

CIKÁNOVÁ, Karla. Kreslete si s námi. Praha: Aventinum nakladatelství, s. r. o., 1992. ISBN 80-751-015-7

CIKÁNOVÁ, Karla, Tužkou, štětcem nebo myší. Praha: Aventinum nakladatelství, s. r. o, 1998. ISBN 80-7151-031-9

PODROŽEK, L., Integrovaná výuka na základní škole v teorii a praxi. Plzeň: Fraus, 2002. ISBN 80-7238-157-1

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-467-6.

SLAVÍK, J., Umění zážitku, zážitek umění (teorie a praxe artefiletiky). I. Díl. Praha: Univerzita Karlova-Pedagogická fakulta, 2001. ISBN 80-7290-066-8.

SPOUSTA, V., Integrace základních druhů umění. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-120-1649-X

GEIST, B., Psychologický slovník. Praha: Nakladatelství Vodnář, 2000. ISBN 80-8626-07-7.

HAZUKOVÁ, H., Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I., Praha: Univerzita Karlova, 1994.

JIRÁSEK, I., Vymezení pojmu zážitková pedagogika. In: Gymnasion, 2004.

KOVALIK, S., OLSEN, K., Integrovaná tematická výuka: model. Kroměříž: Spirála, 1995. ISBN 80-901873-0-7.

VÁGNEROVÁ, M., Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0181-8

VÁGNEROVÁ, M. Psychologie školního dítěte. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-487-X

DÖMISCHOVÁ, I., 2011, Projektová výuka: moderní strategie vzdělávání v České republice a německy mluvících zemích. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ISBN 978-08-244-2915-1.

JEŘÁBEK, Jaroslav a kol., Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. In: Vuppprhaha[online].[cit.2017-10-10].

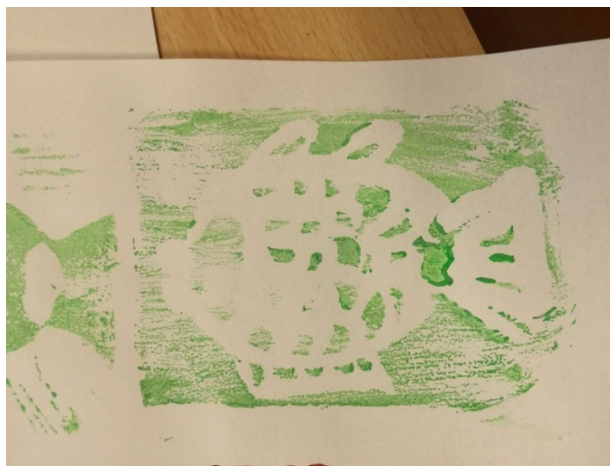
Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf

BEAZLEY, Mitchell. Království zvířat. 2. vyd. Praha: Albatros, 1993. 134 s. Radost z vědění. ISBN 80-00-00012-1.

19 Přílohy:

Obrázek 1- Korály- snímání ze skla

Obrázek 2- Ryba- Tisk z polystyrénu

Obrázek 3- Ryba-Tisk z kartónu

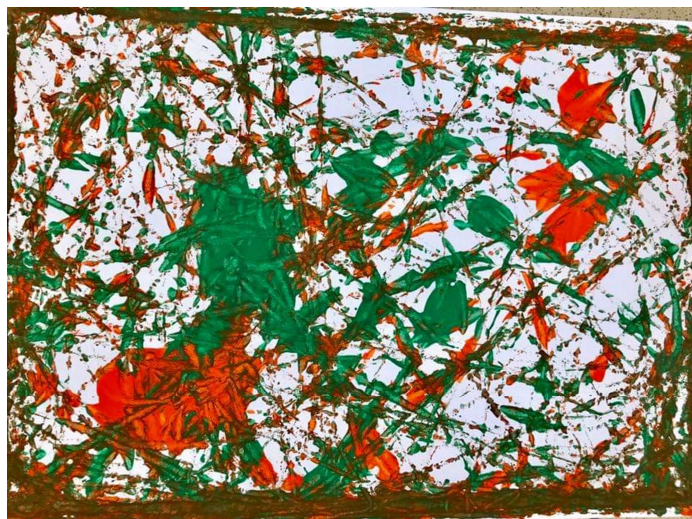
Obrázek 4- Motýl-Tisk z kartonu

Obrázek 5- Motýl-osová souměrnost+ záclona

Obrázek 6- Motýl Osová souměrnost z tuny, otisk záclony+ černý tisk, vyrývání do mokrého podkladu

Obrázek 7-Cestičky lýkožrouta-kulička v krabičce

Obrázek 8-Cestičky-rozfoukávání tuže

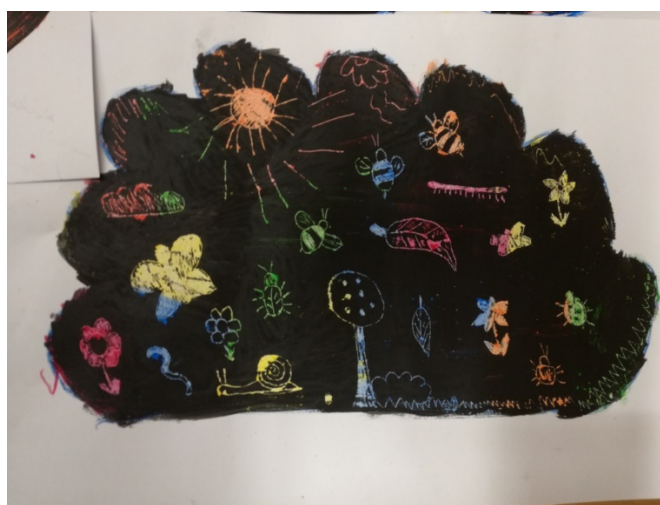
Obrázek 9-Mraveniště-tisk ze želatiny

Obrázek 10-Svíčka-Včelí vosk

Obrázek 11-Včelí domeček-bublinková folie, tisk houbičkou

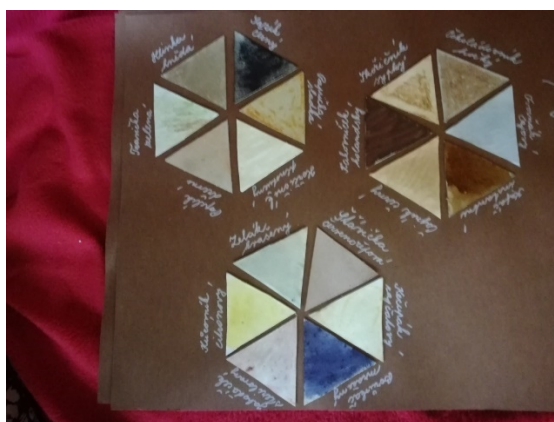
Obrázek 12-Život na louce-vosková rezerva

Obrázek 13-Strom ročních dob-Jaro-papír barvený krepovým papírem, léto-otisk bublinkové folie, podzim-otisk vylisovaného listu, zima-anilínové barvy a hrubozrná sůl

Obrázek 14-Otisk přírodních materiálů

Obrázek 15-Přírodní pigmenty